

Vår bebyggda miljö

- En granskning av kommunernas miljöarbete

**LUNDS
UNIVERSITET**
Lunds Tekniska Högskola

LTH Ingenjörshögskolan vid Campus Helsingborg
Byggvetenskap/ Byggproduktion

Examensarbete:
Lina Bjernehed

© Copyright Lina Bjernehed

LTH Ingenjörshögskolan vid Campus Helsingborg
Lunds universitet
Box 882
251 08 Helsingborg

LTH School of Engineering
Lund University
Box 882
SE-251 08 Helsingborg
Sweden

Tryckt i Sverige
Media-Tryck
Biblioteksdirektionen
Lunds universitet
Lund 2013

Sammanfattning

Huvudsyftet med den här avhandlingen är att ge en informativ bild över hur långt vi har kommit med Sveriges miljöarbete sedan starten för ett tiotal år sedan. En rad handlingsprogram så väl som investeringsprogram har kommit och gått lika så allmänhetens och politikernas engagemang i frågan. Idag finns det en allmän kännedom kring hur vårt mänskliga handlande kan leda till negativa konsekvenser på miljön. Vi behöver mer samordnade åtgärder för att vända den negativa trend vi hamnat i idag. För att underlätta arbetet har regeringen valt att anta 16 miljö kvalitetsmål och den här studien inriktar sig huvudsakligen på nummer 15 om en *god bebyggd miljö*. Kommunerna har ett ansvar i att föra miljöfrågan framåt och föregå med ett gott exempel. Bland annat genom att utveckla vår bebyggda miljö, både för människans välmåendes skull och för miljön. God tillgång till grönområden, godkända radonhalter i byggnader samt bevarandets av kulturmiljön är alla aspekter som spelar in i en god bebyggd miljö. Men efter det att Agenda 21 programmets slagkraftiga ledord ”tänk globalt, agera lokalt” tystnat har miljöfrågan inte lyfts på allvar igen. Sedan i början av 1990-talet har företag använt sig av miljöledningssystem för att systematisera sitt miljöarbete men systemet har även börjar sprida sig till kommunerna. Men variationen mellan engagemanget och kunskapen ute i kommunerna är stor. Enda sedan begreppet *hållbar utveckling* grundades har miljöfrågor och miljöprogram kritiserats för att de ger för stora tolkningsmöjligheter och för mycket miljöarbete är frivilligt. För att se vilken typ av miljöarbete som verkligen bedrivs ute i kommunerna genomfördes en enkätundersökning som visade på en stor variation. Somliga kommuner har varit igång i flera år och kommit långt i sina krav på den bebyggda miljön medan andra knappt har påbörjat sitt arbete och saknar både resurser och engagemang. Staten behöver mer samordnade åtgärder och tydligare lagar för att höja den högsta lägsta nivån i kommunerna. Slutsatsen blir att byggnader idag inte på något sätt borde vara skadliga för människans hälsa. Därför borde kommunerna omedelbart se till att alla byggnader ligger på en godkänd radonhalt, har en god inomhusmiljö samt har ett välutvecklat energisystem som strävar efter att övergå helt till förnybar energi.

Nyckelord: Hållbar utveckling, Miljöledningssystem, Bebyggd miljö, Enkät

Abstract

The main objective of this study is to investigate the environmental work progress in Sweden with a focus on buildings. Variety of actions as well as investment programs have come and gone, likewise the public and political commitment to the issue. Today, there is a common knowledge about how our human actions lead to a negative impact on the environment. We need more coordinated actions to reverse the negative trend that we are in today. To facilitate the work the government has chosen to make 16 environmental targets, this study focuses primarily on number 15, a *good built environment*. Local authorities have a responsibility to bring this issue forward and setting a good example to development of our populated environment, both for the sake of the wellbeing of humans and the environment. A good built environment can be described as a place to live that gives people a good quality of life without affecting the environment adversely. These aspects record everything from having green areas close to home, approved radon levels and conservation of the historic environment. But since the Agenda 21 programs catchwords “think global, act local” cooled down, the environmental issues have not been lifted seriously again. Since the early 1990’s companies have used environmental management systems to systematize their environmental efforts, and this system has also begun to spread to the municipalities. However, the variation between the commitment and knowledge within the municipalities are major. Ever since the concept of *sustainable development* was founded, environmental issues and environmental programs have been criticized for leaving too much room for interpretation and much of this environmental work is voluntary. To examine what type of environmental work that is being performed by municipalities, a survey was conducted. Results show that some municipalities have been running environmental programs for several years and have come far in their demands on the built environment, while others have barely begun and lack both the resources and the commitment. It is clear that the state needs more coordinating actions and clearer laws are needed to keep a high minimum level within the municipalities. In the future it is important that the municipalities ensure that all buildings should not in any way be harmful to human wellness. Therefore should the municipalities immediately ensure that all buildings are on an approved radon level, have a good indoor climate and a developed energy system that strives to transition completely to renewable energy.

Keywords: Sustainable development, Environmental management programs, built environment, survey

Förord

Den här rapporten är finalen på min treåriga utbildning till byggnadsingenjör med inriktning arkitektur vid LTH Campus Helsingborg. Miljöfrågan har engagerat mig under hela mitt liv och även präglat min studietid. Det faller sig därför naturligt att jag ägnar mitt examensarbete åt hållbar utveckling.

Jag vill tacka min handledare Radhlinah Aulin för hennes stöd och engagemang genom hela arbetsprocessen. Tack för våra givande möten och intressanta diskussioner. Jag vill även tacka min familj och mina vänner som stöttat mig genom hela studietiden. Tack för era goda råd och tålamod.

A handwritten signature in blue ink that reads "Lina Bjernehed". The signature is written in a cursive style with a large, stylized initial 'L'.

Lina Bjernehed

Helsingborg Maj 2013

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Frågeställning	3
1.3 Syfte	3
1.4 Avgränsning	4
1.5 Begrepp och förkortningar	5
1.6 Disposition	5
2 Metod	6
2.1 Val av metod	6
2.2 Litteratur	6
2.3 Källkritik	6
2.4 Utformning och utskick av enkäten	6
2.5 Analysmetod	7
2.6 Val av respondent	7
2.7 Arbetsgång och genomförande	8
3 Vägen mot en hållbar utveckling	9
3.1 Brundtlandkommissionen	9
3.2 Agenda 21	11
3.3 Miljöfrågan i Sverige genom tiden	13
3.4 Lagar och standarder	14
3.4.1 ISO.....	14
3.4.2 EMAS.....	16
3.4.3 Certifiering	16
3.4.4 Plan och bygglagen	17
3.4.5 Miljöbalken.....	18
3.5 Miljöledningssystem	19
3.6 Sveriges 16 miljömål	22
3.6.1 Delmålen.....	23
3.6.2 Indikatorer.....	23
3.7 God bebyggd miljö	24
3.8 Indikatorer inom miljömålet en god bebyggd miljö	25
4 Miljöarbetet i Sverige	29
4.1 Kommunernas miljöarbete i Sverige	29
4.2 Tillgångar och hinder i arbetet	30
4.3 Miljöarbetet i Skåne	31
4.4 Miljöarbetet i nordvästra Skåne	33
4.5 Miljöprogram i Kommunerna	33
4.5.1 Helsingborg.....	33
4.5.2 Höganäs	34
4.5.3 Landskrona	35
4.5.4 Åstorp	35

4.5.5 Ängelholm	35
4.5.6 Båstad	35
4.5.7 Söderåsens miljöförbund	36
4.5.7.1 <i>Bjuv</i>	36
4.5.7.2 <i>Svalöv</i>	36
4.5.7.3 <i>Klippan</i>	37
4.5.7.4 <i>Örkelljunga</i>	37
5 Resultat och analys av enkätsvaren	38
6 Diskussion	45
7 Slutsatser	47
8 Referenser	48
Bilaga 1	56
Bilaga 2.....	59

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vi ska efterlämna oss en värld som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra framtida generationers välbefinnande inom sociala, ekonomiska och miljömässiga aspekter. Detta enades över 100 av FN:s medlemsländer om när begreppet *Hållbar utveckling grundades* år 1987 (Brundtlandskommisionen, 1988).

Sveriges befolkning kan vara stolta över sin storslagna natur med sina vackra skogar och levande älvar. Därför borde det falla sig naturligt att värna om miljön och göra allt för att bevara denna resurs. Men istället har det mänskliga handlandet redan förstört stora delar av miljön, nästan all miljöpåverkan idag kan ses som en effekt av vårt mänskliga handlande. Människor använder upp världens resurser på så väl livsmedel och skogsråvaror som lagerresurser som malm, kol och olja. Övergödning och försurning drabbar våra skogar och den biologiska mångfalden minskar snarare än att öka på vissa håll. Listan över miljöaspekter kan göras lång (Naturvårdsverket, 2012). Så hur ska vi kunna försvara det här när vi lämnar över till våra barn och barnbarn?

För snart 20 år sedan slog handlingsprogrammet Agenda 21 igenom runt om i kommuner och engagerade så väl politiker som privatpersoner med sina starka ledord ”tänk globalt, agera lokalt”. Vi skulle rädda naturen samtidigt som vi skulle förbättra människans levnadsförhållande. Men engagemanget svalnade snabbt och idag har de flesta redan glömt vad Agenda 21 en gång stod för (Strömgren, 2012).

Figur 1. Figuren beskriver hur stor del av miljökvalitetsmålen Sverige beräknas nå år 2020.

Den här negativa trenden måste vända. Därför har riksdagen beslutat att anta 16 miljö kvalitetsmål som beskriver hur vår svenska miljö bör vara i framtiden. Åtta myndigheter bär ansvaret för målen där Naturvårdsverket ansvarar för 7 av dessa samt bär ansvar att samordna dem. Det kvarstår fortfarande mycket arbete för att nå miljö kvalitetsmålen som har sitt målår 2020 och än så länge tycks vi bara uppnå ett av dem (se figur 1). I den här studien redovisas hur långt vi har kommit samt hur varje kommun kan bidra till att Sverige når målen i tid (Naturvårdsverket, 2012).

Miljömålen är i högsta grad omfattande och det måste de vara eftersom flera av miljömålen är sammanlänkade. Det är svårt att lösa ett problem utan att ta tag i ett annat. Därför omfattar befintliga byggnader, uppbyggnad, ombyggnad samt rivning flera av miljömålen. Energianvändningen utgör ett av delmålen inom miljö kvalitetsmålet nr15 *god bebyggd miljö* som den här studien främst inriktar sig på. I Dagens industri i år kan man läsa en artikel (Eliasson, 2013) om att bostäder idag utgör 35 % av den totala energianvändningen och för att man ska nå riksdagens miljömål om att minska energianvändningen måste Sveriges bostäder energieffektiviseras. Frågan är hur det här ska gå till eftersom det skulle kosta drygt 300 miljarder kronor att bland annat bygga om miljonprogrammets byggnader idag vilket motsvarar den totala kostnaden för hela nybyggnationen översatt till 1960-talets penningvärde. Men det är nu regeringen har chansen att göra rätt för sig och med hjälp av EU:s strukturfond som är öronmärkt till just bostadssektorn och följa exempelvis Frankrikes goda exempel som redan rustat upp 50 000 bostäder med hjälp av bidrag från den här fonden.

I den här studien ska kommunernas del i miljöfrågan diskuteras och hur de kan bedriva ett systematiskt miljöarbete. Samt vad kommunerna har för specifika åtgärder för att uppnå en *god bebyggd miljö* och de främsta hindren och framgångsfaktorerna i att bedriva ett systematiserat miljöarbete.

1.2 Frågeställning

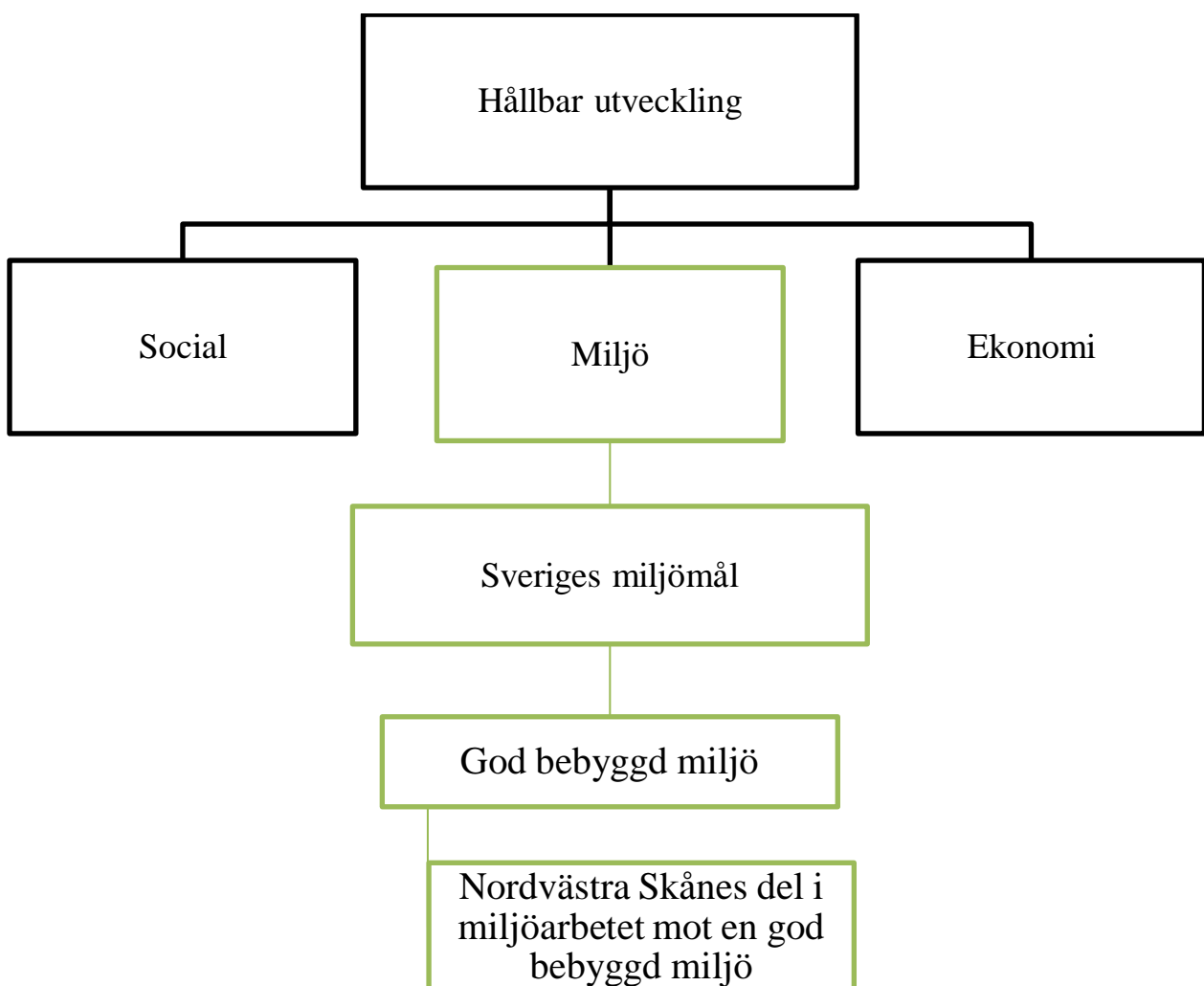
- Vilka verktyg finns tillgängliga idag för att bedriva ett effektivt miljöarbete i kommunerna?
- Hur bidrar kommunerna till att uppnå Sveriges miljömål på lokal nivå inom den bebyggda miljön?
- Vilka är hindren respektive möjligheterna för kommunerna att bedriva ett effektivt miljöarbete som kan förbättra den bebyggda miljön?

1.3 Syfte

Syftet är att ge en informativ bild av vilken typ av miljöarbete som bedrivs ute i kommunerna för att uppnå miljömålet som strävar mot en *god bebyggd miljö*. Studien ska identifiera de eventuella hinder och framgångsfaktorer som finns i att systematisera arbetet med miljöfrågorna i stort samt analysera vilken form av miljöarbete kommunerna i nordvästra Skåne bedriver. Att uppnå en god bebyggd miljö omfattar flera aspekter och kräver en samverkan med flera av de andra miljömålen, därför ges även en översiktlig bild av miljöarbetet i Sverige idag och genom tiden.

1.4 Avgränsning

Miljömålen tar upp många aspekter men studien fokuserar i huvudsak på ett av de 16 miljömålen nämligen det om *god bebyggd miljö* med anledning av att det är det målet som bäst fokuserar på just byggnader (se figur 1.2). Av tidsskäl kommer denna studie bara ge insyn i ett landområde i Sverige, i det här fallet nordvästra Skåne. Dock används studier som tidigare gjorts över Sveriges samtliga kommuner för att ge en rättvis bild över det övergripande läget. Nordvästra Skåne valdes då det beräknas vara ett lagom stort geografiskt område med ett antal kommuner med stor variation.

Figur 1.2. Beskrivning av avgränsningarna i arbetet.

1.5 Begrepp och förkortningar

SKL - Sveriges kommuner och landsting

PBL- Plan- och Bygglagen

FN - Förenta Nationerna

ISO - Den Internationella Organisationen för standardisering

EMAS- Eco Management and Audit Scheme

Miljöaspekter – Delar av en organisations aktiviteter/ verksamheten, produkt eller tjänster som har inverkan på miljön

LIP- Lokala investeringsprogram

KLIMP- Klimatinvesteringsprogram

1.6 Disposition

Kapitel 1.

Första kapitlet ger en bakgrund till själva problemet som sedan sammanställs i tre stycken frågeformuleringar med ett sammanhängande syfte. Sedan beskrivs de avgränsningar som har gjorts följt av en lista på diverse begrepp och förkortningar som förekommer i studien.

Kapitel 2.

Här beskrivs vilken metod som använts och varför just den metoden valts. Här redovisas även hur själva arbetsprocessen sett ut under arbetets gång.

Kapitel 3.

Här framställs själva teorin bakom ämnet där lagar och standarder förklaras kortfattat. Samt en inblick i hur miljöfrågan har behandlats under de senaste åren.

Kapitel 4.

Vidare följer en dokumentation över hur läget ser ut idag under de utvalda områdena och informationen specificeras vid det valda ämnet.

Kapitel 5.

Här sammanställs och analyseras enkätsvaren.

Kapitel 6.

Resultatet diskuteras och författarens personliga åsikt lyfts fram.

Kapitel 7.

Resultatet sammanfattas så slutligen i en slutsats.

2 Metod

2.1 Val av metod

För att uppnå rapportens syfte så har två huvudsakliga metoder använts. Litteratursökning har använts för att få fram information till en bra grundförståelse för situationen. För att ta reda på läget i Sverige idag har diverse lägesrapporter från bland annat Sveriges kommuner och landsting (SKL) avlästs. Kommunernas egna miljöprogram har granskats med fokus på vad de gör för att utveckla den bebyggda miljön. Den andra metoden består av att en enkät utformats för att få fram kommunernas egen röst i frågan. Målet blev att få ut en enkät som skulle ge en enkel översikt över hur arbetet i stort ser ut i nordvästra Skåne. Valet att göra just en enkätundersökning låg i att det skulle vara lätt för kommunerna att delta och ge dem tid att tänka över sina svar.

2.2 Litteratur

Den grundläggande kunskapen om miljöarbetets utveckling fram till idag har skett genom insamling av grunddata. Som i huvudsak har skett genom att beställa in Naturvårdsverkets studier samt studera rapporter och undersökningar som gjorts i liknade syfte som den här studien. Bland annat länsstyrelsen och SKL:s egna studier. Kommunernas egna miljöprogram har analyserats och jämförts. Artiklar på ämnet har studerats för att få en bredare bild av de olika handlingsprogrammets framgång m.m. Rapporterna har analyserats och deras resultat har sammanställts med en oberoende bedömningssyn.

2.3 Källkritik

De befintliga rapporter som använts som fakta i den här studien har bedömts som trovärdiga efter att deras utformning, grund och data har setts över. Övrig informations trovärdighet har dubbelkollats hos flera olika källor för att bekräfta sanningsgraden.

2.4 Utformning och utskick av enkäten

För att undersöka om hur kommunerna i nordvästra Skåne arbetar för att uppnå ett hållbart samhälle har en enkät utformats (se bilaga 1). För att kunna formulera relevanta frågor söktes först information om hur kommunerna rekommenderas att arbeta samt vad likande undersökningar har kommit fram till. Slutligen blev enkäten ganska simpel i sitt slag. Eftersom det var så pass stor variation mellan kommunerna var det svårt att ställa mer djupgående frågor.

Frågorna 1-6 är främst för att se vilket engagemang kommunerna har i frågan. Enligt litteraturen, artiklar och tidigare rapporter nämns ofta ett inaktuellt

styrdokument som en anledning till en negativ trend inom miljöarbetet samt bristande engagemang hos personalen. Därför frågas hur många anställda som arbetar med miljöfrågor samt när dokumentet upprättats och när det senast uppdaterades. Det uttrycks även i litteraturen att det är viktigt att man har en specifikt utvald person som är ansvarig för att dokumentet hålls aktuellt, därför frågas även vem som bär ansvaret för det här i kommunen. Vidare ställs frågan om vilket system det grundar sig på och om det blivit certifierat för att se om det grundar sig i en internationell standard.

Vidare följer en fråga om vilka resurser som kommunerna anser att de har en god tillgång till för att lyfta fram det som faktiskt går bra ute i kommunerna. Detta vägs sedan mot hur man upplever stödet från staten och vilken form av stöd man efterfrågar samt hur man upplever stödet från andra kommuner. De här frågorna lyfts fram då det ofta betonas att ett gott samarbete stärker arbetet. Den främsta orsaken till valet av att göra en enkät var att få fram konkret vilka åtgärder som kommunen verkligen gör efter att ha infört styrdokumentet. Därför ombeds kommunerna lista de åtgärder deras miljöarbete resulterat i. Kritik har riktats mot att man har dålig uppföljning på arbetet därför ställs slutligen frågorna vem man rapporterar in till, hur ofta och om man anser att det här arbetet sker effektivt.

Enkäten skickas ut till samtliga 10 kommuner med en kort presentation om rapportens syfte samt två versioner av rapporten. En digital version som kunde besvaras direkt på datorn och en version som kunde skrivas ut, fyllas i manuellt och skickas in via post. Allt för att underlätta för kommunerna att delta. Enkäten skickades till den person som angavs som ansvarig för miljön i någon form. De kommuner som inte lämnat sitt svar inom en vecka får en påminnelse via mejl. Efter detta kontaktades växelns på kommunen för att få tag på ytterligare personer som kunde tänkas ha möjlighet att besvara enkäten.

2.5 Analyismetod

8 av de 10 kommunerna valde att besvara enkäten, en kommun valde att svara via post och resterande besvarade den digitala versionen. Enkätsvaren analyserades först var för sig och jämfördes sedan med varandra för att få fram ett mönster över hur kommunerna valt att besvara frågorna. Resultatet illustreras sedan i form av diagram och tabeller och/eller i sammanfattande text.

2.6 Val av respondent

Enkäten skickades ut till den person som hade titeln miljösamordnare, Agenda 21 samordnare, miljöstrateg eller den person som stod som ansvarig för utgivandet av kommunens miljöprogram.

2.7 Arbetsgång och genomförande

Arbetet har följ en strukturerad plan från ett brett perspektiv mot ett avsmalnat område som kan beskrivas under tre huvudområden (se figur 2.1).

Förstadiet

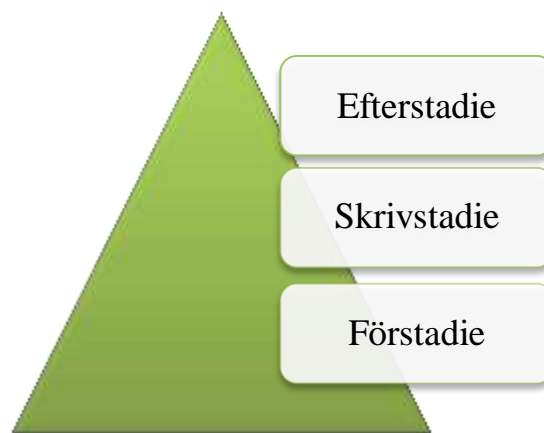
Först målas ett grundupplägg upp om vad studien förväntas innehålla och en enklare frågeställning formuleras. Litteratursökningen bestod av att beställa hem litteratur och publicerade studier på ämnet från bland annat andra universitet. Fakta sorterades ut utifrån vad som kunde var intressant för studien och ett samband mellan lagar, standarder och Sveriges miljöhistoria ritades upp på en tidslinje.

Skrivstadiet

Under det följande stadiet sammanställs, sammanfattas och formuleras fakta i skriftlig form och studiens innerhållförteckning börjar ta form. Nu när den grundläggande kunskapen har tagits in studeras diverse artiklar och intervjuer på området för att få en bredare bild av situationen. Kommunens miljöprogram analyseras och enkäten utformas och skickas ut via mejl. Svaren i enkäten sammanställdes och analyseras genom jämförelse sinsemellan och med det förväntade resultatet utifrån tidigare studier. Vissa av svaren illustreras sedan i form av diagram och tabeller och andra sammanfattas i ren text utifrån vad som ansågs som tydligast. Resultatet diskuteras och svaren sammanställs så att en slutsats kan dras.

Efterstadiet

Texten bearbetas och förstärks och omformuleras för att skapa en mer flytande och sammanhängande text. Texten språkgranskas och korrekturläses samt källorna ses över och kontrolleras. Figureerna finjusteras för att få ett sammanhängande tema.

Figur 2.2 Beskrivning av arbetsprocessen.

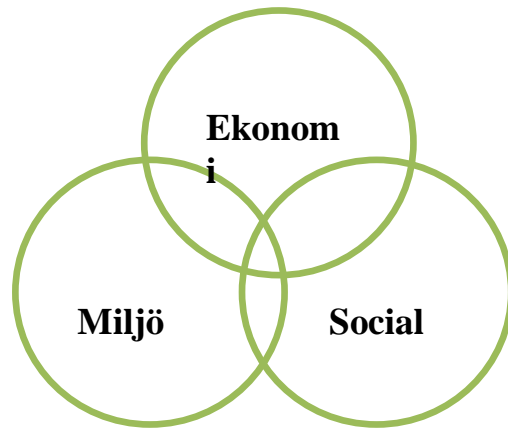
3 Vägen mot en hållbar utveckling

3.1 Brundtlandkommissionen

I den här studien används Brundtlandkommissionens ursprungliga definition av begreppet Hållbar utveckling från 1987 som lyder:

"En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov."

Begreppet etablerades i rapporten *Vår gemensamma framtid* framtagen av Förenta Nationen (FN). Hållbar utveckling anspelar på en balans mellan social, ekonomisk och miljöanpassad utveckling med en vision om att vi ska leva väl idag men utan att äventyra kommande generationers levnad (Brundtlandskommisionen, 1988). När miljöfrågor diskuteras runt om i världen idag hörs ofta det här begreppet, dock har det fått olika betydelse i folks ögon. Definitionen av begreppet är tämligen brett och ger därför utrymme för egna tolkningar. I europeiska länder som Tyskland och Storbritannien har begreppet i vissa fall kommit att handla om att maximera människans välfärd idag medan det i Afrika och Asien snarare handlar om att hushålla med resurserna för att trygga senare generationers överlevnad. Tanken är som sagt att sociala, miljömässiga och ekonomiska intressen ska samverka (se figur 3.1) vilket även det har lett till att begreppet ifrågasatts. I vissa fattiga länder hävdas snarare att man bör bortse från miljön för att uppfylla nödvändiga livsavgörande insatser. Den här tolkningsfrågan är en anledning varför begreppet blivit kritiserat. 1991 uttryckte en rapport publicerad i *World Development* (Lélé, 1991) en oro över just det här samt att begreppet snart skulle ses som ett modeord som folk hört talas om men ingen bryr sig om att förstå. Varianter av begreppet så som *hållbar tillväxt* har bland annat använts för att beskriva tillväxten inom jordbruket i södra Afrika. Vilket kan ses som en direkt missledade användning av begreppet eller en eventuell kortsiktig lösning som går emot den långsiktiga synen som speglar det ursprungliga begreppet.

Figur 3.1 Sambandet mellan den ekonomiska, miljömässiga och sociala hållbarhetsutvecklingen.

Över tio år efter Lélé uttryckt en oro över problemet (Lélé, 1991) kan man 2002 läsa om samma ängslan i en artikel publicerad i Sustainable Development (Giddings, Hopwood & O'Brien, 2002). Där den uttänkta samverkan och balansen mellan ekonomisk, miljöanpassad och social utveckling inte visar sig vara så lätt att uppnå nu heller. Samt att den breda definitionen som än idag är oförändrad, kritiseras för att ge för stort utrymme för egen tolkning. Balansen mellan dessa tre anser somliga inte gynnar utvecklingen, utan man snarare bör fokusera på var och en av dem individuellt utan se till dess samverkan för att uppnå bästa resultat. Andra kritiserar helt enkelt tanken att man skulle sätta miljön framför människans välbefinnande.

3.2 Agenda 21

Några år efter att begreppet hållbar utveckling grundades beslutade FN att i Rio de Janeiro 1992 hålla en konferens om just miljö- och utvecklingsarbete. Där beslutade man om att anta ett handlingsprogram för att genomföra förändringen mot en hållbarare utveckling som döptes till Agenda 21. Agenda är det latinska uttrycket för dagordning eller föredragningslista och syftar helt enkelt på att ge mål och riktlinjer för att uppnå en hållbar utveckling. Det här ska ske genom att utrota fattigdom och undanröja hoten mot miljön. Handlingsprogrammet är långsiktigt och sträcker sig in i det 21:a århundradet därav i Agenda 21.

Riktlinjerna är inte på något sätt juridiskt bindande utan ger snarare ett starkt politiskt och moraliskt förpliktigande. Agenda 21 består av sammanlagt 40 kapitel som i sin tur omfattar flera programområden och anger klara mål och en handlingsplan om hur de bör uppnås. Drygt 100 länder var med och undertecknade det här handlingsprogrammet och i Sverige fördes arbetet ner på lokal nivå genom att Sveriges samtliga kommuner införde ett lokalt Agenda 21 program. (Agenda 21, 1993) Samma år som Agenda 21 infördes skrevs målen även in i EU:s grundlagar i och med Amsterdamföredraget. I och med det här arbetet kunde miljöarbetet delas in i 4 övergripande principer:

1. Kretsloppsprincipen; tanken är att allt som tas ur naturens resurser ska kunna återanvändas, återvinnas och i slutända omhändertas genom minsta möjliga resursförbrukning och utan att skada naturen ytterligare.
2. Förorenaren betalar principen; är precis som det låter, den som står för skadan är skyldig att åtgärda det.
3. Försiktighetsprincipen; handlar om att man alltid bör använda den metod som påverkar miljön minst och använda bästa möjliga teknik för att undvika onödiga skador på naturen.
4. Subsumtionsprincipen; kallas även ibland utbytesregeln och handlar om att man i den mån som är möjlig bör försöka utfasa miljöfarliga produkter (Berg, 1997).

I Agenda 21 lyfte man även fram kvinnors och barns perspektiv av hållbar utveckling och deras möjlighet att delta i arbetet. Det fastställdes att för att arbetet ska fungera effektivt krävs att så många människor som möjligt deltar och det framhävs att miljöproblemen måste tas ner till en lokal nivå. Kommunerna, tillsammans med bostadsföretag, kan tillsammans driva frågan om en ett hållbarare samhällsbyggande och år 1996 hade samtliga kommuner i

Sverige startat ett lokalt Agenda 21 arbete. Frågor om trafiken, ekoeffektivitet och livskvalitet lyftes också fram i samband med införandet. Sommaren år 2000 tillkallade Sveriges regering en nationalkommitté som skulle stå för genomförande och vidareutveckling av Agenda 21 på en lokal nivå. Kommitténs främsta uppgift var att förankra, samordna och utveckla arbetet. Tre år senare avslutade denna kommitté sitt arbete och överlämnade deras förslag på förbättringar till regeringen (Ulvskog, 2003).

Från första början slog detta handlingsprogram genom hårt i Sverige med många positiva reaktioner. Rörelsen fick ett starkt fäste redan när den kom och engagerade så väl politiker som allmänheten förklarar Gunnar Brundin, konsult inom hållbar utveckling i en intervju med Sveriges radio år 2012. Ledorden var då ”tänk globalt, agera lokalt” och engagerade flera rörelser och organisationer och främst var det då frågan om källsortering som kommer att vara den mest framträdande, konkreta handling som programmet resulterade i. Men som med de flesta trender som slår igenom stort under väldigt kort tid så avtog snart intresset och idag tycks Agenda 21 vara på utgång och på vissa håll fallit helt i glömska. Agenda 21 begreppet har alltså sedermera börjat dö ut och de tidigare så kallade Agenda 21-samordnarna ute i kommunerna kallas numera oftast miljöstrateg eller liknade och flera kommunanställda har inte längre hört talas om de populära Agenda 21 dokumenten (Strömghren, 2012).

Sverige har ändå tyckts ta emot Agenda 21 med öppna armar med tanke på att samtliga av Sveriges kommuner införde lokala Agenda 21 program. Denna positiva trend speglar dock inte helt resten av världens syn på arbetet. Så kallade Anti- Agenda 21 rörelser etableras än idag trots att det är över 20 år sedan programmet lanserades. I bland annat Newmans artikel publicerad i The New American (Newman, 2012) beskrivs hur bland annat delstaten Alabama fullständigt förbjuder Agenda 21 arbetet och hur flera rörelser beskriver FN:s handlingsprogram som lömskt och ohållbart. Kritik riktar sig till att programmet anses vara ett sätt för FN att kontrollera sina medlemsländer och snarare skulle vara direkt skadligt mot miljön. I artikeln presenteras dock ingen verklig grund till anklagelserna.

3.3 Miljöfrågan i Sverige genom tiden

Året var 1972 platsen var Stockholm, det var här miljöfrågan nådde fram på ett globalt politiskt plan då FN bjöd in till en världsomfattande diskussion i miljöfrågan. Det ledde inte där och då till några konkreta överenskommelser mellan nationerna som deltog men bidrog till ett ökat fokus på miljöfrågorna. Det skulle dock dröja till 1994 innan miljöfrågan slog igenom på allvar här i Sverige. Först då fastslog regering att ambitionen var att driva på det miljöpolitiska arbetet inom den europeiska unionen och att Sverige bör fortsätta att spela en aktiv roll i det globala miljöarbetet. Vilket då var ett steg i rätt riktning och politikerna började inse att de kunde locka väljare med sin miljömedvetna attityd. Den tidigare socialdemokratiska partiledaren Göran Persson uttalade sig på följande vis under en partikongress 1996 "Sverige skall bli först i Europa med att systematiskt bygga ett ekologiskt uthålligt samhälle"(Berg, 1997).

I slutet av 1990-talet beslutade Sveriges regering att öronmärka 6 miljarder kronor för att uppmuntra arbetet och etablerade *Lokala Investeringsprogram* (LIP). Detta program hade i huvudsak två uppgifter, dels att skapa ett flertal nya arbetstillfällen samt stödja lokala hållbarhetsprojekt. LIP- bidraget bidrog bland annat till utvecklingen av en miljövänligare energiförsörjning, förbättrad vatten- och avloppshantering m.m. (Emilsson, 2005). År 2002 ersattes LIP med det nya klimatinvesteringsprogrammet (KLIMP). Sedan år 2008 har naturvårdverket utvärderat KLIMP:s framgång. År 2010 hade totalt 27020 projekt beviljats stöd inom ramen för LIP och KLIMP och totalt 24 miljarder kronor hade då spenderats. Vem som skulle få ta del av bidraget beslutades fram till år 2001 av regeringen men efter det övertogs ansvaret av Naturvårdverkets verksamhet. LIP hann genomföra 211 projekt och samtliga av dem har genomförts och slutredovisats. Inom KLIMP har drygt en tredjedel av programmen hittills genomförts och fått sin slutrapport.

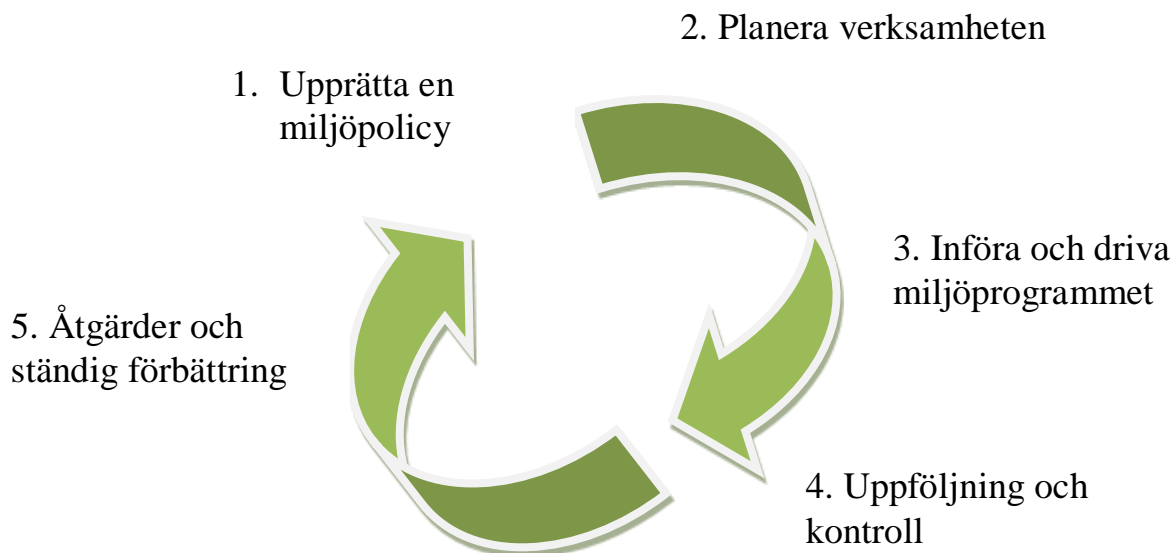
Naturvårdsverket har mellan åren 2006 och 2008 betalat ut drygt 10,5 miljoner kronor inom ramen för KLIMP i olika projekt som syftar till att ta fram klimatstrategier för kommuner. Programmet stödjer främst små kommuner genom vägledning av så kallade klimatcoacher och mentorskap från andra kommuner. Helsingborgs kommun har mellan åren 1998 och 2008 fått bidrag inom 33 olika projekt och har totalt fått in ca 40 miljoner kronor för sitt miljöarbete. (Naturvårdverket 2, 2010). Till år 2012 beslutade regeringen att man inte hade plats i budgeten till KLIMP längre och programmet avskaffades (Holm, 2011). I År 2013 avsätts 3 miljoner kronor i att utveckla miljöarbetet vilket är en lägre summa jämfört med tidigare år. Naturvårdverket ska fördela resurserna som främst ska användas för att utveckla uppföljningsarbetet av etappmålen som beskrivs i kap 3.6.1(Nerkegård, 2013).

3.4 Lagar och standarder

3.4.1 ISO

Definition av miljöledningssystem inom den Internationella Organisationen för Standardisering (ISO) är följande "Den del av övergripande ledningssystem som omfattar organisationsstruktur, planering, ansvar, praxis, rutiner, processer och resurser för att utveckla, införa, uppnå, revidera, och upprätthålla miljöpolicy"

Hela ISO-serien har som sitt främsta syfte att stötta den part som vill bedriva ett systematiskt och strukturerat miljöarbete. Ett ledningssystem som ska fungera som ett hjälpmedel i arbetet för att skapa ordning. Idag innehåller ISO 14000 serien cirka 25 standarder och tekniska rapporter. De berör allt ifrån miljöledning och miljökommunikation till växthusgaser. ISO 14001 är den mest kända av alla standarderna i serien och ger en arbetsmodell för att kartlägga och minska en verksamhets miljöpåverkan med hjälp av ett miljöledningssystem. Standarden bygger på en process som innerhåller miljöpolicy, planering, genomförande, uppföljning och förbättring (se figur 3.2). Hela standarden baseras på metodiken planera, genomföra, följa och förbättra cirkulationen. Den första versionen av ISO 14001 kom 1996 och heter därför ISO 14001: 1996. Men 2004 kom en reviderad version, ISO 14001: 2004 som innehöll vissa förändringar som gjorde att den bland annat blev lättare att använda tillsammans med kvalitetsstandarden ISO 9001(Offerman, 2006).

Figur 3.2 Grundprinciperna för standardiserade miljöledningssystem med ISO 14001.

1. Upprätta en miljöpolicy

Första steget är att upprätta en miljöpolicy. Miljöpolicyen är ledningens redskap för att visa vad som är viktigt och policyen ska vara det högst styrande dokumentet i miljöarbetet. Företaget/organisationen har stor frihet i att själv utforma policyen som de vill ha den men det finns några fastställda krav:

- Den bör återge hur företaget/organisationen ska följa upp den aktuella lagstiftningen.
- Den bör innefatta uppgifter som syftar på en ständig förbättring.
- Den ska peka på de så kallade betydande miljöaspekterna.

2. Planera verksamheten

Sedan bör man planera verksamheten efter den upprättade miljöpolicyen och se till att rutiner blir tydliga. I rutinerna identifieras de betydande miljöaspekterna i verksamheten. Därefter identifieras miljömål och ett program görs upp över hur de ska uppnås.

3. Införa och driva miljöprogrammet

Efter det är det dags att införa och driva miljöprogrammet i sig. Nu kan företaget eller organisationen införa och börja tillämpa programmet för miljömålen. Man bör uppmärksamma eventuella svagheter, och ta med vart och ett av nedanstående moment i införandet:

- Fastställa organisation och ansvar.
- Utbilda och öka medvetenheten hos personalen.
- Kommunicera miljöpolicyen och miljöarbetet, internt och till externa intressenter.
- Dokumentera miljöledningssystemet.
- Säkerställa styrningen av dokumentet.
- Styr verksamheten på ett miljöriktigt sätt
- Upprätta en nödlägesplan.

4. Uppföljning och kontroll

Sedan bör man följa upp och kontrollera arbetet, för att arbetet ska utvecklas måste företag/organisationen skapa rutiner för att följa upp och utvärdera det arbete som tidigare utförts. Man bör övervaka och mäta resultaten för att snabbt kunna reagera om t.ex. lagstiftningen ändras. Regelbunden revision är därför en viktig stöttepelare i miljöledningssystemet.

5. Redovisning

Det sista steget är ledningens genomgång av utvärderingen som bör resultera i åtgärder. Nu skapas förutsättningarna för att företaget/organisationen ska kunna leva upp till sitt åtagande och införa en ständig förbättring (Offerman, 2006).

3.4.2 EMAS

Eco Management and Audit Scheme (EMAS) är Europeiska unionens (EU) miljölednings- och miljörevisionsordning. EMAS är baserat på ISO 14001 men man har utökats med några ytterligare aspekter. Bland annat skall en godkänd miljöredovisning redovisas varje år. EMAS syftar till EU:s femte åtgärdsprogram för miljön och är den som inriktar sig på hållbar utveckling. Det främsta syfte är att förebygga, minska och så långt som möjligt hejda föroreningar och markerar särskilt att det är den som orsakat problemen ska stå till svars för sina handlingar. Vid införandet av EMAS medför vissa krav så som:

- Företaget/organisation ska anta en miljöpolicy som omfattar de krav som ställs i miljölagstiftningen. Men som även bidrar till en förbättrad struktur i sig.
- Miljöstatusen skall fastställas enligt en särskild miljöutredning.
- En handlingsplan skall fastställas utifrån den angivna miljöpolicy samt miljöutredningen. Där skall tydliga mål finnas och de åtgärder som krävs för att nå dem.
- Införa ett miljöstyrningssystem som skall fungera effektivt i verksamhetens samtliga anläggningar.
- Genomföra regelbundna miljöredovisningar.

Ska man registreras enligt EMAS görs inte det på hela organisationen på en gång utan registreras på en enskild anläggning åt gången. För att uppnå det här krävs en oberoende, extern samt ackrediterad miljökontrollant som granskar miljöredovisningen och miljöstyrningssystemet. Den godkända miljöredovisningen skickas sedan till AB Svenska Miljöstyrningsrådet som sedan kan godkänna anläggningen och registrera den. Efter det tilldelas en speciell symbol som får användas i marknadsföringssyfte men får inte förekomma på produkter eller förpackningar, detta är för att den inte ska förväxlas med en miljömärkning. Förordningen omfattas av 21 artiklar samt 5 bilagor som tar upp definitioner, deltagarförsäkran, information om registrering och så vidare (Berg, 1997).

3.4.3 Certifiering

Vid en certifiering enligt ISO 14001-serien utförs det med hjälp av ett certifieringsorgan som har den övergripande tillsynen och revisioner 1-2 gånger per år. Vid en EMAS- registrering är det ett certifieringsorgan som gör revisionen, men Miljöstyrningsrådet som utfärdar registreringen. Certifieringsorganet och företaget/organisationen fastställer en s.k. revisionsperiod som vanligtvis varar mellan 1 och 3 år inom vilken alla väsentliga delar i miljöledningssystemet skall ha gått igenom (Berg, 1997).

3.4.4 Plan och bygglagen

År 1987 inträdde Plan och Bygglagen (PBL) och ersatte där med den gamla byggnadslagen och byggnadsstadgan från 40–50-talet. PBL är den lag i Sverige som reglerar planläggningen av vatten, mark och byggnader och har som främsta syfte att främja en god och långsiktig utveckling. Den omfattar bland annat att Sveriges samtliga kommuner ska upprätta översiktsplaner över hela kommunens landområde. Lagen innefattar även föreskrifter om råd vid utformningen av detaljplaner, bygglov, byggtillsyn m.m. PBL har infört bestämmelser som ska underlätta för kommunerna att utföra en tydlig styrning i översiktsplanen för att nå de 16 miljökvalitetsmålen som tas upp närmare i kapitel 3.6.

Den 2 maj 2011 kom den senaste uppdateringen inom PBL, en av de stora förändringarna skulle då vara att det skulle bli betydligt lättare att söka bygglov då processen högst fick ta tio veckor från och med att allt komplett material lämnats in. En annan nyhet var att kontrollen av byggandet skulle skärpas. Boverket har sedan dess följt upp hur den nya lagen används och presenterar resultatet i rapporten *PBL i praktiken* där man bland annat framför att alla kommuner inte klara av kravet på max tio veckors handläggningstid. Som åtgärd föreslås att kommunerna skulle behöva anställa fler handläggare samt fler kontrollansvariga. Man rapporterar även att flera länsstyrelser varnar om att kommunernas kunskap om detaljplaneringen minskat. Det har t.ex. blivit vanligare med planbestämmelser utan stöd i lagen och översiktsplanen verkar ha förlorat sin höga prioritet i vissa kommuner (Plan- och Bygglagen, 2011).

Den nya lagen var tänkt att förenkla för kommunerna att bygga nya bostäder, för att lösa bostadsbristen. Lagen har dock hittills inte uppnått något sådant resultat utan har snarare kritiserats för att i vissa fall snarare försvårat processen. Den betraktas heller inte vara så lättanvänd som den först lanserades som (Palm, 2012).

3.4.5 Miljöbalken

Före miljöbalken hade den tidigare miljölagstiftningen fått kritik för att vara svåröverskådlig och i vissa fall motstridig, vilket kan förklaras med att flera av lagarna tillkommit under olika tillfällen som lösningar på akuta problem. Men år 1991 enades riksdagen om att miljöpolitikens viktigaste mål var att skydda människans hälsa, bevara den biologiska mångfalden, hushålla med våra naturresurser samt skydda natur- och kulturlandskapet. Samtidigt beslutades så att samla Sveriges miljölagar i en så kallad miljöbalk. Första förslaget lades fram år 1993 den resulterade dock inte i någon lagstiftning. Ett nytt förslag lämnades så fram 1997 som i januari 1999 ledde till att miljöbalken slutligen trädde i kraft. Vars syfte nu var att främja en hållbar utveckling som gör att nuvarande och kommande generationer kan leva i en hälsosam och god miljö. Målet om *god bebyggd miljö* som kommer tas upp i kapitel 3.7 har en stark koppling till målen i både miljöbalken och PBL vilket underlättar chansen att vi kommer nå målet (Berg, 1997).

Miljöbalken är uppbyggd av 33 kapitel med cirka 500 paragrafer med tillhörande förordningar och föreskrifter. Den beskriver bland annat hur vi ska hushålla med Sveriges mark- och vattenresurser, det är här man starkast kan se ett samband med PBL. Flertalet andra lagar i Sverige är kopplade till miljöbalken bland annat skogsvårdslagen och väglagen. Naturvårdsverket spelar en viktig roll då de aktivt deltar i utvecklingen av miljölagstiftningen bland annat genom att ta fram underlag till regeringen i olika frågor. De vägleder även andra myndigheter och ger förslag på förbättringar (Naturvårdsverket, 2012).

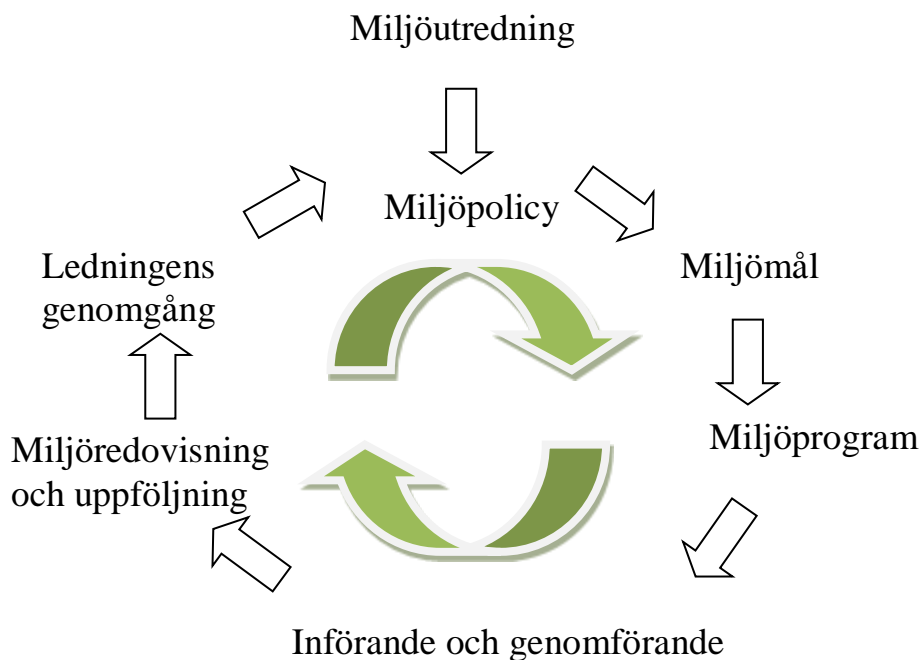
Dock kvarstår kritiken om att lagen än idag är svåröverskådlig och att den behöver revideras då den saknar tydliga gränser. Lagen går att tillämpa inom en rad olika områden men har ibland använts vid aningen irrelevanta tillfällen. Det hyser bland annat Nicklas Skår stark kritik mot i sin avhandling ”Är barn hot mot miljön” där han tar upp vad han beskriver som härresande exempel på hur privatpersoner använder sig av miljöbalken felaktigt (Skår, 2010). Där beskriver han bland annat hur privatpersoner klagat på skrikande barn och bullriga flaggstänger och lyckats koppla det genom miljöbalken till miljöfarlig verksamhet. Hans kritik riktar sig främst till att det inte finns några klara avgränsningar i lagen och att man därför kan klassa i princip allt som en miljöfarlig verksamhet.

3.5 Miljöledningssystem

De kommuner som vill bedriva ett aktivt miljöarbete kan organisera det på två olika vis. Det ena alternativet är att utforma ett styrdokument som förenklar ett systematiskt miljömålsarbete. Det andra alternativet är helt baserat på mer konkreta åtgärder vilket sker genom ett mer projektbaserat miljömålsarbete. Denna form är alltså mer koncentrerad till ett specifikt problemområde vilket är en fördel då de ger mer konkreta åtgärder men saknar bredden (Lindegren, 2004). Den här studien behandlar huvudsakligen det systematiska arbetet.

Miljöledningssystem är ett sätt att systematiskt arbeta med miljöfrågor i företag och organisationer. Miljöledningssystemet är till för att minska miljöbelastningen, men kan också ge andra fördelar då man analyserar sin verksamhet. Genom att strukturera sitt miljöarbete finns det även en möjlighet att effektivisera sitt arbetssätt i sig. Systemet är oftast grundat på antingen ISO14001 standarderna eller EMAS. Att arbeta med ett miljöledningssystem är ingen garanti till att man uppnår några direkta resultat i miljöarbetet det garanterar snarare att det pågår ett aktivt arbete med miljöfrågor. Miljöledningssystem har ursprungligen utvecklats för industriell verksamhet och bygger på de fyra stegen: planera, göra, kontrollera och agera i syfte att uppnå en ständig förbättring i miljöarbetet. Sverige ligger i världstoppen för antal organisationer som är certifierade enligt denna miljöledningsstandard, med cirka 4400 utfärdade certifikat (Naturvårdsverket, 1998).

Miljöledningssystemen var alltså ursprungligen utvecklat för den privata sektorn men under 1990-talet ökade intresset från den offentliga sektorn att använda systemet. Dock stötte miljöledningssystemen på kritik för att många ansåg att företag endast inför det för att bli certifierade som de senare kan använda i marknadsföringssyfte utan att uppnå några konkreta resultat. Att använda miljöledningssystem i kommunerna kan vara besvärligt eftersom det kan vara svårt att avmäta några konkreta resultat i och med att kommunerna har en väldigt bred omfattning (Emilsson, 2005). I en cirkel av ständig förbättring är införandet och uppföljningen av ledningssystemet indelat i tydliga steg (se figur 3.3).

Figur 3.3 Grundprinciperna för arbetet med ett standardiserat miljöledningssystem.

1. Miljöutredning

Fört och främst bör man göra en miljöutredning, vilket inte är något krav inom ISO 14001 men syftar till att man ska identifiera miljöaspekterna. Vilka kan variera stort beroende på vilken form av företag eller organisation det gäller men vanligtvis tar man upp områden så som avfall, energi, kemikalier och produkter, byggnader och lokaler, transporter, inköp och processer samt egna produkter. Just avfall är en viktig del i en miljöutredning då de ofta ger en övergripande syn på miljöarbetet. Spill är en naturlig del i all form av tillverkningsprocess men genom att effektivisera processen kan detta minska betydligt och i vissa fall även återanvändas. Vad beträffar byggnader och lokaler så påverkar lokalen i sig inte så mycket när den väl står där förutom att man ska hålla en god inomhusmiljö samt hålla nere energianvändningen. Men vid rivning kan man se över hur materialet sorteras och vilka delar som går till deponi. Under nybyggnation kan man styra många olika aspekter allt från vilken plats man ska bygga på, vilken metod man ska använda, vilka material som är lämpliga m.m.

2. Miljöpolicy

Miljöpolicy är viktigt att lägga resurser på då det är de dokumenten som kommer lägga grunden för hela det fortsatta miljöarbetet. Den skall omfatta de riktlinjer som finns i miljöarbetet samt vilken nivå man valt att lägga sig på. Här är det viktigt att så väl ledningen som de anställda är med på vad som ska gälla. Den ska bland annat spegla företagets grundläggande värderingar samt en insikt och förståelse för resten av omvärldens önskemål och krav. Målet är

att sträva efter ständig förbättring samt att det ska ingå i de rådande lagar och bestämmelser som berör ämnet. Framförallt behöver den därför vara aktuell och uppdateras vid behov.

3. Miljöprogram

Efter att miljöpolicyen utformats på lämpligt sätt kan man sätta in ett eller flera miljöprogram för att bedriva själva arbetet. I den ska företaget/organisationen tydligt klargöra bland annat vem som är ansvarig för att miljömålen nås, hur och när de beräknas nås samt vilka resurser som finns att tillgå. I likhet med miljöpolicyen måste den upprätthållas och vara aktuell. Här följer ett exempel på hur en åtgärd kan utformas genom den här metoden:

1. I miljöpolicyen har man tagit ställning till att minska mängden deponiavfall i en kommuns verksamhet.
2. Därför inför man ett övergripande miljömål att man ska minska mängden avfall till 35 % under 1 år.
3. Ett detaljerat delmål utformas till att man ska minska avfallet på en viss avdelning med 20 % på 6 månader.
4. I miljöledningsprogrammet beskrivs hur man ska källsortera olika material.
5. Åtgärden blir då att man installerar olika källsorteringskärl med tydliga anvisningar.

4. Införande och genomförande

Efter att ha identifierat vilka aktiviteter som är av en betydande miljöpåverkan skall rutiner införas för hur de ska åtgärdas. Här är det viktigt att organisationens högsta ledning utser representanter som ska ha väl definierade roller, ansvar och befogenheter oberoende av deras andra ansvarsområden. Det ska klart redovisas vem som bär ansvaret för det operativa miljöarbetet så väl som det dagliga faktiska genomförandet. De här personerna ska vara aktiva i arbetet så väl som i rapporteringen och har rätt kompetens för att utföra arbetet på ett korrekt sätt. Ledningen utser vanligen en så kallad miljösamordnare vars uppgift blir just att vara den ansvarige handläggaren för frågor som rör miljöledningssystemet. För att ledningen ska få ut så mycket som möjligt av miljösamordnaren är det viktigt att personen har väl specificerade arbetsuppgifter samt håller en god kommunikation med ledningen.

5. Redovisning

Miljöarbetet skall redovisas i pappersform eller i elektronisk form för att beskriva ledningsarbetets huvudsakliga delar och ge hänvisning till relaterad dokumentation. Det skall finans en ansvarig person för sammanställning och förvaring av denna dokumentation som vanligtvis ska sparas i 5 år (Berg, 1997).

3.6 Sveriges 16 miljömål

Sveriges riksdag beslutade år 1990 att anta 15 miljökvalitetsmål som ska vara det styrande medlet i regionalt och lokalt miljöarbete. År 2005 tillkom så det 16:e miljömålet ”ett rikt växt- och djurliv” som med riktade sig till arbetet med att bevara den biologiska mångfald. Målen skall uppnås till år 2020 med etappmål under tidens gång (Naturvårdsverket, 2004). Med miljömål menas ett tidsbestämt mål där resultatet kan mätas i biologiska, kemiska och fysikaliska mätdata. Miljömålen fungerar även som kritiska belastningsgränser av vilken exponering och tillförsel av ett ämne som naturen tål. Utvecklingen är alltså hållbar om den kritiska belastningen inte överstrids. Det finns även angivna mängder där utsläppen skall minska med en viss bestämd mängd (Naturvårdsverket, 1998).

Här följer en lista på Sveriges 16 miljökvalitetsmål, en kort presentation och deras ansvariga myndighet redovisas mer utförligt i (bilaga 2).

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

3.6.1 Delmålen

De här 16 miljö kvalitetsmålen uppdaterades år 2001 med ytterligare cirka 70 delmål som sattes för att precisera arbetet och innefattar mer konkreta mål. År 2011 beslutades så delmålen att avskaffas och slutredovisas. Av dem hade då 26st uppnåtts eller beräknades hinna nås till sitt utsatta målar. 44 av delmålen hade målar till 2010 av dem uppnåddes 14st. I april 2012 antogs istället 13st nya etappmål av regeringen inom områdena *luftföroreningar, farliga ämnen, avfall* och *biologisk mångfald*. Ett etappmål fanns sedan tidigare för miljö kvalitetsmålet *begränsad klimatpåverkan*. Syftet med miljö kvalitetsmålen och etappmålen är att de ska vara vägledande för allas miljöarbete, såväl för regeringen som för myndigheter och övriga aktörer. De här 13 etappmålen ersätter alltså de tidigare 77 delmålen i arbetet att föra Sverige mot en hållbarare framtid (Naturvårdsverket, 2011).

3.6.2 Indikatorer

För att kunna observera hur långt vi har kommit inom varje mål avläser man en rad indikatorer som har valt ut av respektive miljömålsansvarig myndighet. Målet med indikatorerna är att följa upp resultatet och se om man går i rätt riktning och i lagom takt. Indikatorerna som presenteras på hemsidan *miljömål.se* visar förändringar på de faktorer som är viktiga för uppföljningen av miljö kvalitetsmålen (Naturvårdsverket, 2011).

3.7 God bebyggd miljö

”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas”

Det är så Naturvårdverket definierar en *god bebyggd miljö*. Redan befintliga byggnader kan tyckas inte utgöra några betydande miljöhot i sig förrän den skall rivras eller byggas om. Men materialen i byggnaden kan innehålla skadliga kemiska ämnen, transporterna påverkar luftkvaliteten m.m. på så sätt påverkar uppbyggnaden, befintliga lokaler och rivning i princip samtliga av de 16 miljömålen. Men det miljökvalitetsmålet som är direkt kopplat till byggnader i sig är den om *god bebyggd miljö*. För att uppnå en god bebyggd miljö föreslogs 2011 förslag till preciseringar inom följande områden:

1. Hållbar Bebyggelsestruktur
2. Hållbar Samhällsplanering
3. God vardagsmiljö
4. Kulturvärden i bebyggd miljö
5. Infrastruktur
6. Natur- och grönområden
7. Miljöanpassade transporter
8. Hälsa och säkerhet
9. Hushållning med energi och naturresurser samt förebyggande av avfall (Naturvårdverket, 2012).

Med *god bebyggd miljö* avses alltså den miljö som planeras fram i tätorter inom ramen för Plan- och bygglagen. Inom ramen att uppnå målet finns både positiva och negativa trender enligt Naturvårdsverkets egen portal för miljömålen utveckling. Rent generellt kan de sammanfattas på följande sätt. Positiv utveckling syns genom att mindre avfall deponeras, fler bostäder åtgärdas mot trafikbuller, radonmätare används i större utsträckning samt fler byggnader värms upp av förnybara energikällor. Den totala energianvändningen per uppvärmd areaenhet i bostäder och lokaler minskar. Men med tanke på att energianvändningen bör minska med 20 % till år 2020 och med 50 % till år 2050 enligt miljökvalitetsmålen och vi är på väg i rätt riktning men ytterligare åtgärder krävs för att vi ska nå de målen i tid. Negativ utveckling kan däremot ses på att det anläggs färre tätortsnära grönområden och att det fortfarande byggs hus som ger problem med inomhusmiljön. Det ser idag negativt ut att vi ska nå delmålen inom god inomhusmiljö. Några av de målen var att alla byggnader där människor vistas regelbundet senast år 2015, ha en dokumenterat fungerande ventilation (Miljöaktuellt, 2012). Som vi ännu inte ser ut att kunna nå. Målet om god bebyggd miljö samverkar och

påverkas även av de andra kvalitetsmålen så som frisk luft, giftfri miljö samt god dricksvattenkvalitet. För utan de här faktorerna i samspel kan man ej kalla det en god bebyggd miljö (Miljömål, 2012).

3.8 Indikatorer inom miljömålet en god bebyggd miljö

För att kontrollera hur långt man kommit i att uppnå målen mäts bland annat en rad indikatorer. Indikationer som mäts inom målet att få en *god bebyggd miljö* redovisas kortfattat härafter.

Radon i dricksvatten, flerbostadshus, skolor och småhus

Radon är en osynlig och luktfri radioaktiv gas som fastnar på damm och kan på så sätt föras ner i lungorna och kan leda till skador på lungorna och utveckla lungcancer. Ju längre tid man spenderar i byggnaden desto högre blir risken för att man får permanenta skador det tar dock minst 15år för att utveckla lungcancer som orsakats av radon. Trots det kan man spåra cirka 500 lungcancerfall per år till radon. Radonhalten uppmäts i enheten Becquerel per kubikmeter inomhusluft. Boverket och livsmedelsverket har tillsammans med några ytterligare organisationer kommit fram till tillåtna riksvärden i inomhusluften som ligger på 200Bg/kubikmeter i allmänna byggnader (strålskyddsmyndigheten, 2012). Radon finns överallt och i byggnader uppmäts de från tre olika källor: marken under och runt om huset, byggnadsmaterialet samt vattnet som används i hushållet. Radonhalten i alla förskolor år 2010 ska vara lägre än 200Bg/kubikmeter luft och att radonhalten i alla bostäder ska ligga på samma nivå (Naturvårdsverket, 2011). 174 av 288 kommunernas skolor och förskolor har rapporterat in sin nuvarande radonhalt och förhöjda halter har konstaterats i 15 % av de kontrollerade lokalerna. 125 000 lokaler bedöms idag ännu inte uppmät sin radonhalt som är i riskzonen (Miljömål 1, 2011). I Skåne län har 21 av 33 kommuner rapporterat in resultatet av genomförda radonmätningar i skolor och förskolor. Radonhalten översteg 200 Bq i 4 % av de genomförda mätningarna i skolor och förskolor (Miljömål 2, 2011).

Inomhusmiljö

Människan spenderar större delen av sitt liv inomhus och det är därför viktigt att den hålls på en dräglig miljö. Byggnadens utformning och dess installationer och material påverkar vår inomhusmiljö. Den påverkas också av hur byggnaden används, sköts och underhålls. I en nationell miljöhälsoenkät (NMHE07) som genomfördes 2007 var andelen som rapporterade symtom som de förknippade med inomhusmiljön 17 % vilket motsvarar drygt 1,2 miljon människor i Sverige. Läget är till synes oförändrat sedan 1999 då enkäten utfördes senast. Trötthet, huvudvärk och/eller irritation på hud och slemhinnor kan förknippas med något som kallas "sjuka hus syndrom".

(Miljömål 4,2011). Enligt Miljöhälsoenkäten 2007 har närmare en femtedel av de vuxna i Skåne besvär av inomhusmiljön (Miljömål 5,2011).

Avfall och återvinning

EU:s avfallsdirektiv (2008/98/EG) är det viktigaste styrmedlet vad det gäller avfall och har lett till förändringar i miljöbalken. Bland annat lyfter man fram avfallshierarkin som beskriver att man främst ska förebygga avfall, i andra hand återanvända och i tredje fall återvinna. Den totala mängden hushållsavfall minskade för några år sedan men det speglade sannolikt bara en konjektursvacka för nu har det snarare ökat igen med 3,5 % mellan 2010 och 2011. År 2011 producerades ca 495 kg hushållsavfall per capita i Sverige, 48 % av materialet återvanns. Samma år deponerades 30 000 ton tryckimpregnerat virke och 60 000ton asbest. Mängden impregnerat virke har ökat men kan vara ett resultat av en noggrannare utsortering (Miljömål 1, 2013).

Energi

1997 kom lagen om att alla kommuner skulle upprätta en energiplan som anger inriktning och strategier för den kommande energianvändningen. Sedan 2006 har kommunerna årligen fått genomgå en enkät där de redovisar den här energiplanen. År 2012 hade 58 % av kommunerna upprättat en sådan medan 8 % fortfarande saknar en sådan helt medan 14 % hävdar att de arbetar med att ta fram en sådan. Resterande procent har valt att inte besvara den här frågan. Länsstyrelsen arbetar aktivt med klimat- och energistrategier och energimyndigheten försöker även de stödja kommunerna i sitt arbete så vi når energimålen (Miljömål 2, 2013). Energianvändningen ska minska med 20 % till år 2020 enligt målen samt bör vi inrikta oss mot att använda mer förnybar energi (Naturvårdsveket, 2011).

Fukt och mögel

Miljöhälsoenkäten (NMHE07) beräkningar från år 2007 visar på att 18 % av Sveriges befolkning har fukt- och mögel i sin bostad vilket är en minskning från 1999 då siffran låg på 25 %. Att leva i ett mögelskadat hus kan leda till en rad hälsoproblem bland annat luftvägssymptom, huvudvärk och trötthet. Idag beräknas alltså tusentals personer ha luftvägsbesvär till följd av fukt- och mögelskador i sina hem, med tanke på det beräknas målet om att till år 2020 skall inga byggnader påverka människans hälsa negativt inte kunna nås (Miljömål 6, 2011).

Antikvarisk kompetens

En bra grund i att utveckla arbetet långsiktigt och strategiskt är att ha ett utarbetat planeringsunderlag i kulturmiljöfrågor. Idag är det bristande kompetens inom området som är det största hindret. Genom en undersökning

som genomfördes år 2012 framkom det att endast 29 % av kommunerna har tillgång till antikvarisk kompetens. Tillgången de senast åren har varit konstant så för att se en förbättring måste kompetensen öka (Miljömål 3, 2013).

Besvär av trafikbuller/Sömnstörda av trafikbuller

Enligt miljöhälsoenkäten (NMHE07) så besväras ca 1 miljon vuxna i Sverige på något sätt av trafikbuller. Bullret kan kopplas till en bidragande orsak till en minskad livskvalité. Buller är det miljöproblem som påverkar störst antal människor och den främsta orsaken till bullret är störningar orsakade av trafiken. Buller kan ge sömnsvårigheter och ge upphov till stress och obehagskänslor. Miljöenkäten visade att 150 000 människor i vuxen ålder har sömnproblem orsakat av just trafikbuller (Miljömål 7, 2001). 1997 beslutade riksdagen om riksvärden för trafikbuller och redan 1993 fanns förslag på en handlingsplan för detta. Men som utvecklingen ser ut nu kommer målet inte uppnås utan stramare åtgärder (Miljömål 8, 2011).

Byggnadsminnen

Många byggnader i Sverige idag utgör en del av vårt kulturarv som samtidigt fungerar som en tillgång eftersom vi lever och vistas i dessa byggnader. För de byggnader som utgör ett särskilt kulturhistoriskt värde kan skyddas som byggnadsminne. Idag skyddas drygt 9400 sådana byggnader i Sverige och antalet ökar ständigt men i väldigt långsam takt (Miljömål 4, 2013).

Exponering för miljötabaksrök

Miljöhälsoenkäten (NMHE07) visar på att 7 % av Sveriges befolkning dagligen utsätts för passiv rökning även kallad miljötabaksrök i det här sammanhanget. Eftersom tobaksröken består av mer än 4 000 ämnen som vid förbränning frisätts och att ca 50 av dessa ämnen i tobaksrök kan, eller misstänks kunna, orsaka cancer så är det ett stort problem. Trots införande av nya samt skärpta lagar så ser det ut som det är svårt att nå målen inom det här området inom vår generation (Miljömål 9, 2001)

Planering gröstruktur och vattenområden

Även om man bor i en stad är det viktigt att man har nära till grönområden för att kunna bibehålla en god livskvalité. Det är därför viktigt att planeringen av grönområden finns med i planeringsunderlaget i kommunerna, år 2012 hade 22 % av kommunerna infört ett sådant dokument för hela kommunen. Däremot så har 61 % av kommunerna genomfört andra typer av åtgärder för att förbättra kvalitet och tillgänglighet i grönområdena så som skötsel- och informationsinsatser, samt bildande av naturreservat. Det är Länsstyrelserna och Boverket som ska stödja kommunerna i arbetet (Miljömål 5, 2013).

Planering kulturmiljö

För att uppnå en god bebyggd miljö krävs ett bra planeringsunderlag där bland annat bevarandet av kulturmiljön utgör en väsentlig del. Det är viktigt att planeringsunderlaget kopplas till översiktsplanen då det är den som senare fungerar som en vägledning i beslut enligt PBL och Miljöbalken. I en kommunenkät som genomfördes år 2012 hade 31 % av kommunerna ett kommunomfattande dokument som fungerade som kulturmiljöprogram. Att bevara och utveckla vår kulturmiljö är ett mål i den långsiktiga planen mot en god bebyggd miljö och åter igen krävs stöd för att utveckla arbetet från Länsstyrelsen samt Boverket (Miljömål 6, 2013).

Planering transporter

Sedan länge har det varit känt att transporter utgör en stor negativ påverkan på miljön särskilt i tätorterna. Det är viktigt att man i översiktsplanen tar upp strategier för att minska fossildrivna transporter och stärka miljöanpassade transportsätt. År 2012 svarade 38 % av kommunerna i Sverige att de hade ett aktuellt dokument som tog upp strategier och åtgärder för mer miljöanpassande transporter. Boverket och trafikverket har i uppgift att stödja kommunerna i sitt arbete och ytterligare åtgärder och styrning krävs för att nå målen (Miljömål 7, 2013).

q-märkt

Att en byggnad är q-märkt betyder att den är skyddad enligt svensk lag för sitt kulturhistoriska värde. I regel skyddar befolkningstäta kommuner ett större antal byggnader än de med färre invånare. Mellan åren 2000-2010 har antalet skyddade byggnader ökat med ca 850st per år (Miljömål 8, 2013).

Rivningsförbud

Ett steg i att skydda kulturmiljön kan man införa rivningsförbud på byggnader, som anses vara en god indikator på hur kommunerna arbetar med kulturmiljöfrågor. Drygt 40 % av kommunerna har någon gång skyddat enskilda byggnader genom rivningsförbud i detaljplanen medan drygt en tredjedel har utnyttjat möjligheten i en större utsträckning. Idag finns ingen aktuell siffra på hur många byggnader som bör ges långsiktigt skydd (Miljömål 10, 2011).

Vindkrafts el

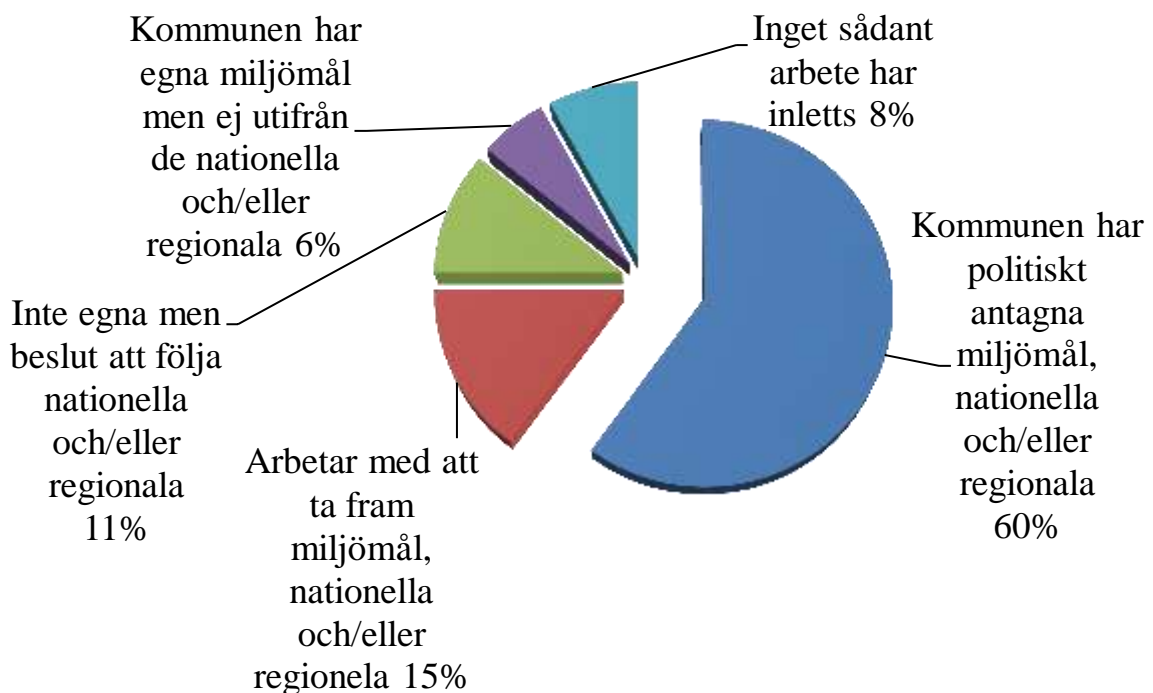
Produktionen av vindkraft är på kraftig framfart då produktionen ökade med 74 % år 2011 jämfört med året innan. Den totala vindkraftproduktionen i Sverige för helåret låg år 2011 på 6,1 TWh som producerades av ca 2700 vindkraftverk runt om i landet. Men det utgör fortfarande endast 4.2 % av landets hela elproduktion (Miljömål 9, 2013).

4 Miljöarbetet i Sverige

I dagsläget har Sverige bara uppnått ett av de 16 miljö kvalitetsmålen vilket är det som behandlar *skyddande ozonskikt* då uttunnningen anses ha avstannat och kan börja byggas upp igen år 2020. Samt vi beräknas vara nära att nå målet om en *strålsäker miljö*. I övrigt är trenden fortfarande negativ inom bland annat energianvändningen, som inte har minskat i den mån som beräknats. Tittar man på de individuella länen i Sverige så beräknas 6 av 21 uppnå miljö kvalitetsmål till år 2020 (Naturvårdsverket, 2011).

4.1 Kommunernas miljöarbete i Sverige

År 2006 gjordes för första gången en uppföljning av miljöarbetet av SKL. En liknande undersökning genomfördes år 2011 och 2012 som var bestående av enkätundersökningar samt djupgående intervjuer med 10 av de svenska kommunerna (Blom, Bokliden, 2012). Svartfrekvensen var god då 240 av Sveriges 290 kommuner svarade på enkäten. I rapporten kan man avläsa att år 2011 hade cirka 60 % av Sveriges kommuner infört politiskt antagna miljömål som utgår från de nationella och regionala målen, vilket är en ökning från 2006 då den låg på 36 % (se figur 4.1). Utöver dessa har 6 % antagit egna miljömål som står utanför de allmänna miljömålen. Medan drygt 15 % anser sig vara på gång att ta fram miljömål i nuläget. Vad gäller de kommuner som inte har intagit något miljöarbete ännu ligger siffran på 8 %.

Figur 4.1 Hur vidare kommunernas miljömål utgår från de nationella eller de regionala målen år 2011.

Kommunerna säger sig enligt enkäten att huvudsakligen arbete man frågan i planeringssammanhang som i översiktsplanen och i detaljplan inklusive bygglovsansökningar. Störst utveckling i praktiska åtgärder har skett inom energieffektivisering, miljötillsyn och avfallshantering. Nio av tio kommuner hävdar att deras miljömålsarbete har lett till någon form av konkreta handlingar i ett steg i att bevara, återställa, begränsa och hushålla med våra resurser.

4.2 Tillgångar och hinder i arbetet

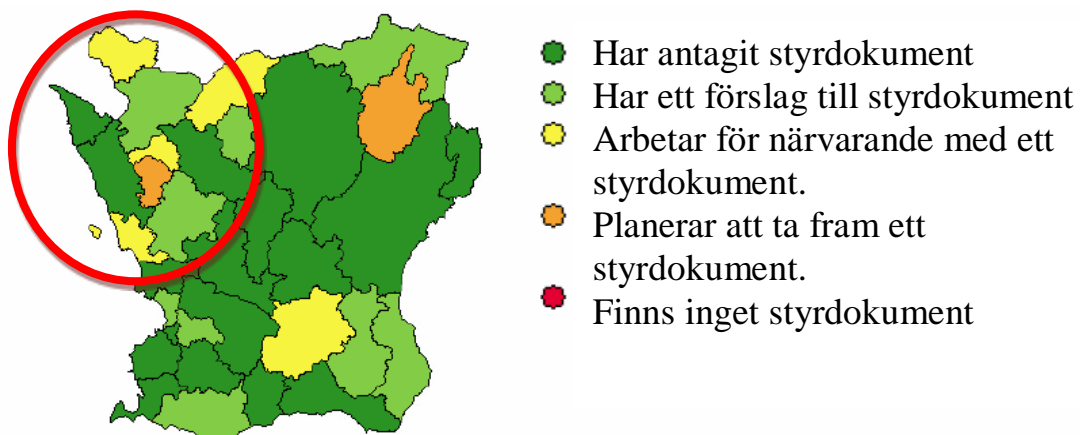
SKL:s studie (Blom, Bokliden, 2012) tar upp en rad faktorer som kan spela in i effektiviteten i miljöarbetet ute i de svenska kommunerna, som bland annat är geografiskt läge, storlek, antal invånare, näringslivsstruktur. Främst är det vilka ekonomiska resurser man har att röra sig med som är avgörande. I kommuner med färre än 20 000 invånare anser 60 % att just bristande ekonomiska resurser är främsta hindret för att deras miljöarbete skall utvecklas. Vilket inte uppfattas som ett lika stort problem i kommuner med 100 000 invånare eller fler, där anser 17 % att de ekonomiska resurserna är ett hinder i arbetet. I de kommunerna med 20 000 invånare eller färre säger sig 40 % att de i praktiken inte har den ekonomiska möjligheten att prioritera något annat miljöarbete än det grundläggande tillsynsarbetet. Andra konkreta faktorer som nämns i sammanhanget är att arbetet är lågt prioriterat hos politikerna som är styrande i kommunen, otillräckliga styrmedel, bristande statligt stöd och bristande rådighet inom kommunerna. Flera kommuner skulle önska statliga stöd för att kunna utveckla sitt miljöarbete på lokal nivå. Mer riktade och samordnade åtgärder anser många skulle underlätta samarbetet mellan kommunerna.

I rapporten förslås förbättringsförslag från SKL till staten där man bland annat rekommenderar en förbättrad dialog mellan staten på den lokala och regionala nivån samt att dialogen bör se på miljömålen i ett bredare perspektiv genom att koppla de övriga samhällsmålen till det gemensamma målet mot en hållbar utveckling. De vill även utveckla länsstyrelsernas roll och ansvar. Man anser även att man bör fokusera på åtgärder och stärka verktygen för att nå miljömålen, kommunerna beskriver att de behöver fler verktyg för att genomföra lokala åtgärder för att kunna skydda, bevara och förbättra miljön. Kommunerna är i behov av ökade resurser för att driva ett offensivt klimatarbete för både minskad påverkan och anpassning av verksamheten. SKL efterfrågar att ett nytt investeringsstöd bör tas fram för att stödja ett långsiktigt arbete med miljöfrågan. Även stöd till planeringsinsatser behövs i likhet med det som finns i nuläget för exempelvis vindkraft. Kommunerna behöver stöd i sitt arbete med att utveckla de lokala miljömålen med att få rätt utbildning och där genom höja kompetensen. Man bör även rikta särskilda insatser till de mindre kommunernas behov.

4.3 Miljöarbetet i Skåne

När miljöaktuellt i samarbete med hållbarhetsportalen gjorde sin rankning av Sveriges landstings miljöarbete kom Skåne på en åttonde plats. Där framgår bland annat att man årligen redovisar sitt miljö- och hållbarhetsarbete samt att minst hälften av landstingets verksamhet är miljöcertifierad enligt ISO 14001 eller EMAS. Vidare hävdar man att man har en utfasningsstrategi för särskilt farliga ämnen i varor. Samt har landstinget ett energieffektiviseringsmål för sina byggnader/lokaler som är mer långtgående än EU:s, dvs. att minska energi förbrukningen med mer än 20 % till år 2020. Däremot bedriver landstinget inget systematiskt arbete för att minska förbrukningen av fossila bränslen som är indirekt kopplade till verksamheten (Miljöaktuellt, 2013).

2003 fastställdes Skånes miljömål och miljöprogram och angav då regionala mål för att uppnå Sveriges miljökvalitetsmål. En uppdatering gjordes så år 2007 och år 2008. År 2009 gjorde länsstyrelsen i Skåne län en uppföljning av Skånes miljöprogram där de bland annat redovisar att 17 av de 33 kommunerna beslutat att anta styrdokument (se figur 4.2).

Figur 4.2 Vilka kommuner som antagit styrmoment för miljöarbetet år 2009.

Det senaste åtgärdsprogrammet har tagits fram för åren 2012-2016 och innehåller 76 prioriterade åtgärder som kan genomföras av Skånska aktörer. Vars syfte är att förbättra förutsättningarna att nå miljökvalitetsmålen i länet. Åtgärderna redovisas tillsammans med de utmaningarna som Skånes miljöarbete står inför. För respektive åtgärd framgår huvudaktör och medaktör som ansvarar för genomförandet. Det är länsstyrelsens uppgift att årligen följa upp arbetet och rapportera om utvecklingen till miljömålsrådet som har det nationella ansvaret att följa upp miljömålsarbetet i Sverige och rapportera in till regeringen. Resultatet redovisas sedan på miljöportalens hemsida (Persson, 2012).

Skåne har valt att definiera arbetet i fem huvudsakliga utmaningar inom:

- Hållbara transporter
- Hänsyn till hav, sjöar och vattendrag
- Hushållning med mark- och vattenresurser
- Skydd av natur- och kulturvärden
- Hållbar konsumtion

I det skånska åtgärdsprogrammet 2012-2016 föreslås särskilda åtgärder för att nå miljömålet, *god bebyggd miljö*. Bland annat att de kommunala översiktsplanerna ska utgå från den strategiska kollektivtrafikplaneringen så att ny bostads-, handels- och verksamhetsutbyggnad stärker kollektivtrafikutvecklingen. I detaljplanen ska de kulturella, historiska och arkitektoniska arvet uppmärksammas i större utsträckning genom att de tydligare ska nämnas i översiktsplaner där man bör föreslå vilka värdefulla bebyggelsemiljöer som behöver särskilt skydd. Vidare behöver kommunerna tydliggöra hur de kompenserar för förlorade natur- och kulturmiljöer vid exploatering i värdefulla områden samt föreslå skydd av naturområden för att förhindra den negativa utvecklingen av den biologisk mångfalden. Kommunernas översiktsplaner behöver hålla sig aktuella och i större utsträckning samordnas och utgå från t.ex. realistiska befolkningsprognoser. Samt att i relativt små kommuner med liten landyta bör man i översiktsplanen ta hänsyn till hela Skånes landområde.

I Skåne kan man se både en positiv och negativ utveckling. Det finns fortfarande bostadsmiljöer som har för höga radonhalter men kompostering, materialåtervinning och rötning för biogasproduktion är på uppgång. Ett flertal av de skånska kommunerna saknar fortfarande tillgång till specialistkompetens inom kulturmiljöområdet och åtta saknar helt ett kulturmiljöprogram. Planläggning kritiserar för att den ibland enbart görs i samband med exploatering och inte för att reglera kulturhistoriska värden genom skydds- och varsamhetsbestämmelser i detaljplan (Persson, 2009).

Utvecklingen ser fortfarande negativ ut i att vi ska nå några av miljömålen i Skåne till år 2020. Kommunerna behöver utveckla sina översiktsplaner, de behöver ta ett större ansvar i planeringen av tätorter och samarbeta mer med varandra och med Region Skåne. Genom en utvecklad fysisk planering som strävar mot att stärka kollektivtrafiken och gynna goda och hälsosamma livsmiljöer beräknas att man ska kunna skapa en miljö där natur- och kulturvärden tas tillvara (Miljömål 2, 2013).

4.4 Miljöarbetet i nordvästra Skåne

I nordvästra Skåne ingår 10 st kommuner (se figur 4.3). Målet är att varje kommun ska ha ett unikt utvecklat styrdokument som ligger till grund för sitt systematiska miljöarbete. Ett sätt är att regelbundet uppdatera statusen på sitt miljöarbete är genom kommunens hemsida, då man kan använda sig av olika verktyg för att visualisera. Ett alternativ är att använda verktyget *Miljöbarometern* som bland annat Helsingborg och Båstad använder sig av. Där man tydligt redovisar de mål man har, hur väl man uppnår målen samt olika indikatorer på vilka resultaten uppmäts.

Figur 4.3 Kommuner som ingår i nordvästra Skåne.

4.5 Miljöprogram i Kommunerna

De flesta av kommunerna har redan idag ett miljöprogram men somliga arbetar fortfarande med att ta fram det och har då oftast kommit igång med den grundläggande miljöpolicy som redovisas kortfattat här nedan. En allmän information inleder, därefter presenteras vem som bär ansvaret för rapporteringen samt de specifika mål som riktar sig mot den bebyggda miljön.

4.5.1 Helsingborg

För fem år sedan antog Helsingborg stad ett miljöprogram som byggde på de svenska miljö kvalitetsmålen. Miljöprogrammet innehöll mål, delmål och åtgärder som skulle genomföras under åren 2006-2010. Resultatet av det arbete som stadens förvaltningar och bolag la ner presenterades i en slutrapport. I detta miljöprogram fanns 12 övergripande mål. Av de 12 mål redovisades att hela 11 av dem hade uppnåtts. I det nya miljöprogrammet för åren 2011-2015 presenterades en vision om att år 2035 ha uppnått bland annat

att miljö- och klimathänsyn ska tas i alla beslut i stadens nämnder, styrelser, bolag och stadens entreprenader. Minska energianvändningen och öka andelen förnybar energi samt att samtliga av stadens invånare ska ha en förståelse för hur deras handlingar påverkar miljön. På byggsidan är visionen att all planering, byggande och förvaltning inom kommunen ska vara miljöanpassad. Miljönämnden ansvarar för att årligen rapportera in läget till kommunfullmäktige. Resultatet skall finnas redovisade på kommunens hemsida senast den 30 april varje år. I år låg hemsidan nere under en längre tid före uppdateringen. Här nedan följer några av de etappmål Helsingborgs stad valt att införa:

- Senast år 2015 ska staden i samverkan med boende och fastighetsägare och föreningar, näringsliv och organisationer tillsammans ha startat åtta miljöförbättringsprogram.
Ansvarig: stadsbyggnadsnämnden.
- Senast år 2015 ska stadens samtliga förvaltningar och bolag ha infört ett miljö- och energiledningssystem för alla enheter.
Ansvarig: samtliga nämnder och styrelser.
- Helsingborgs stad som organisation ska vara fossilbränslefrött till år 2020.
Ansvarig: samtliga nämnder.
- Hushållsenergin ska minska med mins 10 % per invånare mellan 2005 och 2015.
Ansvarig: stadsbyggnadsnämnden.
- Man ska innan juli 2013 åtgärdat minst 20 bostadsfastigheter med trafikbuller som överstrider riksvärdet.
Ansvarig: stadsbyggnadsnämnden (Helsingborgs miljöprogram, 2011).

4.5.2 Höganäs

Höganäs antog miljöprogram för första gången år 2005 och uppdaterade det i oktober 2012 med ett auktoriserat miljöprogram och diverse tillägg. Höganäs kommun är medlem i något som kallas Sveriges Ekokommuner som bygger på fyra hållbarhetsteorier som är att inte ta ut jordskorpan i för hög takt, undvika utsläpp av skadliga ämnen, naturen får inte undanträngas samt att man rättvist ska fördela naturens resurser. Förenklat bygger principen på att man ska uppnå ett hållbart samhälle genom att hålla en jämvikt mellan naturen och människans behov. Kommunstyrelsen bär ansvaret för det övergripande strategiska miljöarbetet, resultatet av miljöprogrammet i sin helhet ska

redovisas årligen i samband med bokslutet. Höganäs arbetar bland annat med att begränsa utsläppen av växthusgaser och koldioxid. Växthusgaserna ska minska med 50 % till år 2050 jämfört med halterna år 1990 (Höganäs miljöprogram, 2012).

4.5.3 Landskrona

Landskrona kommun antog sin miljöpolicy 1999 och i och med det beslutade man att arbeta för att införa ett miljöledningssystem som på sikt skulle kunna certifieras enligt ISO eller EMAS. Även Landskrona kommun redovisar sina mål med miljöbarometern, dock är information inte uppdaterad efter 2011 men visar då på att man ser en god utveckling hos 14 av målen baserade på dess miljöpolicy. Sedan 1995 har miljöförvaltningen haft i uppdrag från kommunen att redovisa miljöarbetet. Landskronas miljömål är uppdelade under 4 olika områden med delmål under utbildning och information, hållbar energi och transport samt varor och tjänster. Ett exempel på ett av delmålen under hållbar energi är att kommunerna egna byggnader ska vara energieffektiva och inte använda fossilbränslen till el och uppvärmning. Det här målet ska uppnås genom att göra besiktningar av kommunens lokaler och ge förslag på förnybara energikällor och sedan sätta upp en tidsplan för när det här ska vara genomfört (Landskrona miljöprogram, 2011).

4.5.4 Åstorp

Åstorps kommun håller på att ta fram ett miljöprogram så det finns i nuläget inget tillgängligt förslag för allmänheten.

4.5.5 Ängelholm

Ängelholm antog sitt miljöprogram 2009 och har främst valt att inrikta sig på 4 av de 16 miljö kvalitetsmålen nämligen begränsad klimatpåverkan, giftfri miljö, ingen övergödning och god bebyggd miljö. De har även lagt till ännu ett mål om inköp och upphandling. Miljöprogrammet skapades av 5st arbetsgrupper med var sitt område med hjälp av huvudpersoner från olika organisationer och företag. Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för miljöprogrammet och rapporterar om läget en gång per år. Miljönämnden fungerar som kontrollorgan och ska bevaka de beslut och de ändringar som sker (Ängelholms Miljöprogram, 2009).

4.5.6 Båstad

Båstad har som mål att redovisa miljöarbetets framgång minst tre gånger per år. Varje ansvarig nämnd skall göra en detaljerad plan om hur varje etappmål skall uppnås. När nämnder och styrelser behöver avsätta resurser och investeringar för att nå etappmålen ska detta hanteras i den normala budgetprocessen. Det ska då tydligt framgå i budgetskrivningen vilka åtgärder

som krävs för att nå miljömålen. Miljö- och konsumentnämnden ansvarar för den samordnande rapporteringen av hur arbetet med miljömålen går under tiden. Samt skall arbetet redovisas på miljöbarometern för att allmänheten lätt ska kunna ta del av arbetet (Båstads miljöprogram, 2012).

4.5.7 Söderåsens miljöförbund

Bjuv, Svalöv, Klippan, Örkelljunga och Perstorp har gemensamt gått ihop till Söderåsens miljöförbund som ska fungera som en gemensam miljöförvaltning. Söderåsens miljöförbund säger sig bland annat arbeta med att förebygga och undanröja olägenheter för människans hälsa och miljö genom tillsyn av lokaler samt arbeta med att förebygga besvär vad betraktar buller, radon, inomhusmiljö m.m. (Söderåsens miljöförbund, 2013).

4.5.7.1 Bjuv

Bjuvs miljöprogram sträcker sig mellan 2011 och 2014 och är ett utförligt dokument med en kort bakgrund, en nulägesrapportering, övergripande mål, konkreta mål, vilka indikationer man mäter samt vad vi som privatpersoner kan bidra med. Bjuvs miljömål anges vara baserat på både de nationella och de regionala målen. Man har även valt att slå ihop miljömål och klimatmålen och utvidgat detta med deras klimatstrategi istället för att ha två separata dokument. De övergripande målen som kommunen satt ska omfatta alla kommunens verksamheter inom god samhällsmiljö, kultur för alla, livslångt lärande samt individen i centrum. Mer konkret handlar målen om att hålla vattendragen rena och hälsosamma, ha levande skogar och ett rikt växt- och djurliv samt att kommunen ska erbjuda attraktiva bostadsmiljöer.

Kommunstyrelsen är ansvarig för att miljöprogrammet följs upp och utvärderas. Man anger att man utvärderar och uppdaterar dokumentet var fjärde år i samband med en ny mandatperiod. Bjuv har som mål att kommunen ska vara ett föredöme inom energiområdet genom att alltid välja det mest fördelaktiga lösningen för el, uppvärmning och transporter. Samt ska endast förnybara och långsiktiga energikällor användas i kommunens egen verksamhet. Man önskar även att hålla nere utsläppen av växthusgaser och koldioxid men anger inga exakta värden på sina mål (Bjuvs miljöprogram, 2001).

4.5.7.2 Svalöv

Svalövs kommuns miljömål är ett väldigt kortfattat dokument med miljömål som sträcker sig mellan 2009-2015 som är antaget av kommunfullmäktige år 2009. De 16 miljö kvalitetsmålen har sammanfattats till 4st huvudområdet som är klimat och luft, vatten, mark och natur samt biologisk mångfald.

Kompensationsåtgärder ska utföras om en detaljplan gör intrång på natur- och kulturmiljö. Senast år 2011 ska bullernivån vara kontrollerad och dämpad till

nationella och regionala mål. Senast år 2014 ska radonhalten vara nere under maxgränsen (Svalövs miljöprogram, 2009).

4.5.7.3 Klippan

På uppdrag av Klippans kommuns har Söderåsens miljöförbund skapat ett miljöprogram som sträcker sig fram till år 2020 som säger sig utgå ifrån de 16 miljökalitessmålen. Man har valt att dela upp arbetet i 5st målområden som omfattar energi och transport, hälsa och miljö, mark och vatten, natur och kultur samt konsumtion och avfall. Man har valt att presentera läget i omvärlden, läget i kommunen samt kortfattade mål under varje område på ett överskådligt sätt (Klippans miljöprogram, 2012).

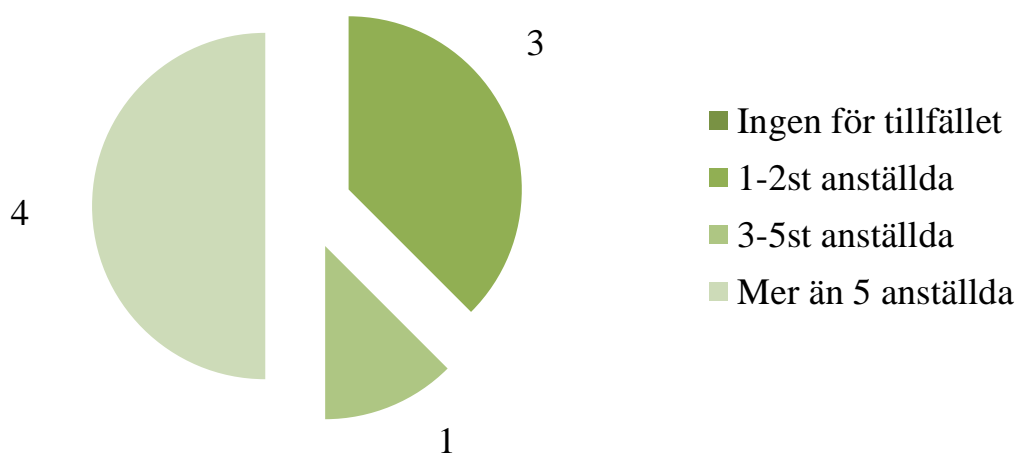
4.5.7.4 Örkelljunga

Har inget tillgängligt miljöprogram men antog en miljöpolicy år 2004 som beskriver väldigt översiktliga mål inom bland annat energi, avfall och transport. Kommunfullmäktige bär det övergripande ansvaret för kommunens Agenda 21 frågor (Miljöpolicy, 2004).

5 Resultat och analys av enkätsvaren

Enkäten bestod av 13st frågor. Enkätens frågor är utformade efter att se om det stämmer överens med tidigare studier och för att se hur länge och i vilken utsträckning kommunerna arbetar med miljöfrågorna. 8 av de 10 tillfrågade kommunerna har valt att besvara enkäten.

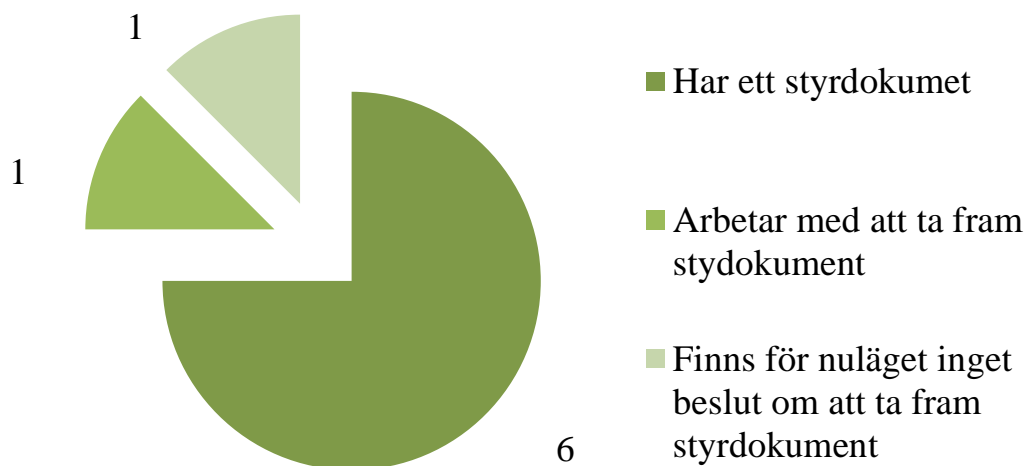
Fråga 1. I nuläget hur många kommunanställda arbetar med någon form av konkret miljöarbete?

Figur 5.1 Figuren visualiserar hur många anställda på kommunen som regelbundet arbetar med miljöfrågor.

Samtliga kommuner har mer än en anställd som regelbundet arbetar med miljöfrågor men antalet varierar. Dock specificerade inte frågan specifikt vilken typ av arbete som klassades som miljöarbete och heller inte om tjänsten skulle vara 100 % så frågan ger utrymme för en friare tolkning. 4 av 8 anger att de har mer än 5st anställda som regelbundet sysslar med miljöfrågor (se figur 5.1). En av kommunerna har valt att kommentera att det inte rör sig om någon heltidstjänst utan snarare att miljöarbetet utgör dryga 10 % av deras tjänst. Medan Båstads miljöstrateg formulerade sig som så att eleverna ute i deras skolor bidrar till miljöarbetet så att de på så sätt har flera hundra deltagande.

Fråga 2. Har kommunen antagit styrdokument för miljöarbetet?

Figur 5.2 Beskriver om kommunen antagit styrdokument för miljöarbetet.

Än idag har två stycken kommuner ännu inte infört styrdokument i sitt miljöarbete (se figur 5.2). Åstorp hävdar att de är på framfart med sitt miljöarbete men förklarar de bristande resultaten med avsaknad av tillräckliga resurser. Medan Örskelljunga kommun anger att de inte kommer införa något levande styrdokument utan bara arbetar efter miljömålen i stort.

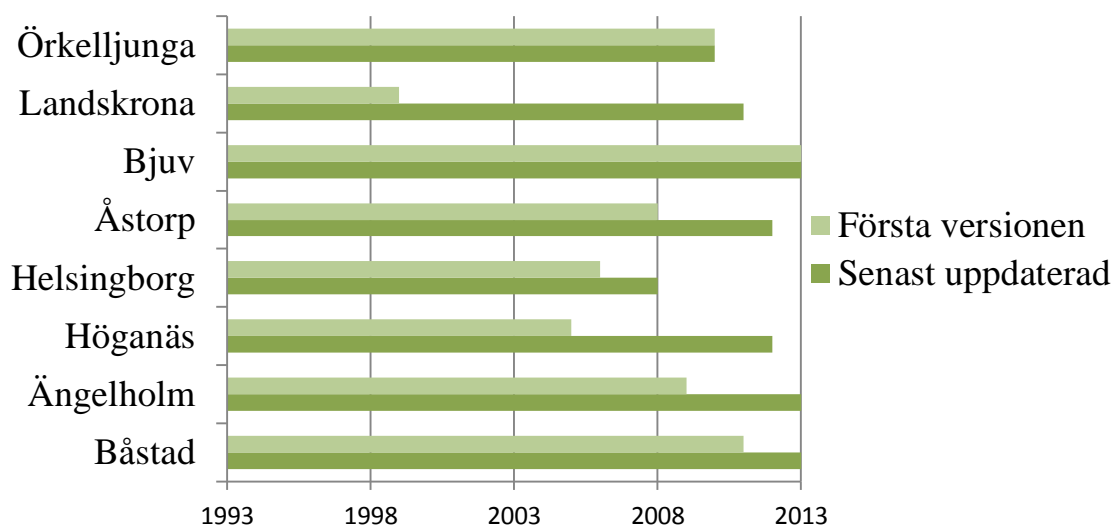
Fråga 3. På vilket system grundar sig kommunens miljöledningssystem?

Tre stycken av kommunerna som sagt sig ha ett miljöledningssystem har valt att inte besvara den här frågan. Varför det blivit så kan det bara spekuleras i. Kanske kan det bero på ren okunskap, man känner helt enkelt inte till vilket system man använder. De som valt att svara säger sig grunda sitt system på ISO eller EMAS eller en kombination av dem vilket då snarare bör anses som EMAS.

Fråga 4. Är miljöledningssystemet certifierat?

Ingen av kommunerna har lyckats certifiera sitt system enligt ISO eller EMAS ännu. Båstads kommun anger dock att de har en form av certifiering på sitt system men har valt att inte uppge vilken form av certifiering de har.

Fråga 5. Vilket år upprättades första versionen och när uppdaterades senaste styrdokumentet?

Figur 5.3 Figuren illustrerar när kommunerna för första gången införde någon form av styrdokument och när de senast uppdaterade det.

6st av kommunerna startade sitt miljöarbete med styrdokument någon gång i slutet av 90-talet eller början av 2000-talet och har uppdaterat det någon gång under de senaste åren (se figur 5.3). Bjuvs kommun har helt nyligen upprättat sin första version nu i år och Örskelljunga som uppgav sig inte ha något omfattande styrdokument anger att de gjorde den senaste uppdateringen i någon form av miljödokument år 2010. Åstorp arbetar fortfarande med att ta fram sitt styrdokument men har redan hunnit med att göra flera versioner.

Fråga 6. Vem ansvarar för att detta dokument hålls uppdaterat?

Benämningen på personen i frågan varierar huvudsakligen mellan kommunens Agenda 21 samordnare och deras miljöstrateg vilka huvudsakligen brukar ha samma arbetsuppgifter i det stora hela. I vissa fall anger man även att kommunstyrelsen eller miljökontoret i sig bär ansvaret och verkar inte ha någon specifik person som ansvarig.

Fråga 7. Vilka resurser anser ni att ni har god tillgång till?

Tabell 1: Resurser kommunerna anser sig ha god tillgång till

	Ekonomiska resurser	Välutbildad personal	Styrmedel	Tekniska lösningar	Övrigt
Båstad		X		X	
Ängelholm		X			
Höganäs					
Helsingborg		X	X	X	X
Åstorp		X			
Bjuv					
Landskrona		X	X		
Örkelljunga		X			

Ingen av kommunerna anser sig ha en särskilt god tillgång på ekonomiska resurser och endast två stycken anser sig ha tillgång till välutvecklade tekniska lösningar (se tabell 1). Däremot anser alla utom två stycken att man har en god tillgång på välutbildad personal. Helsingborgs kommun väljer att understryka att de har god tillgång till bra specialister inom transport, energi, inköp, avfall och kemikalier. Bjuvs kommun väljer däremot att särskilt kommentera att de har något begränsade resurser i arbetet.

Fråga 8. Stödjer staten er tillräckligt i miljöarbetet?

Samtliga kommuner upplever att de saknar ett visst stöd från staten. Tre stycken är helt missnöjda med arbetet medan övriga fem anser att staten bara stödjer dem till viss del.

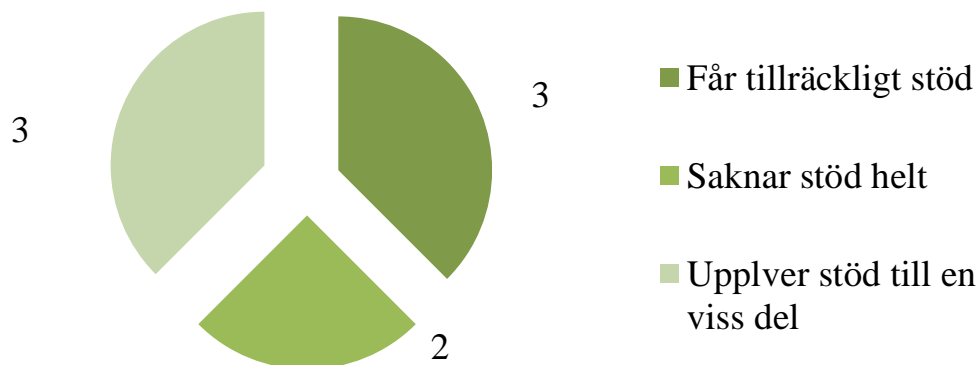
Fråga 9. Vilken form av stöd saknar ni från staten?

Tabell 2: Resurser kommunerna efterfrågar från staten

	Ekonomiskt stöd	Utbildning	Mer samordnade åtgärder	Övrigt
Båstad	X			
Ängelholm	X		X	
Höganäs	X			X
Helsingborg	X			X
Åstorp	X			
Bjuv	X			
Landskrona	X		X	
Örkelljunga	X			

Samtliga av kommunerna är eniga om att den främsta resursen som man skulle behöva från staten är ekonomiskt stöd och två stycken efterfrågar mer samordnade åtgärder (se tabell 2). I övrigt efterfrågas tuffare krav och lagstiftning eftersom kommunerna idag mer eller mindre själva väljer vilken typ av miljöarbete man vill bedriva. Man beskriver även en saknad av styrmedel på exempelvis transportsidan. Samt efterfrågas ett återinförande av KLIMP i Helsingborgs kommun som tidigare varit aktiva i att ansöka bidrag. Höganäs kommun efterlyser tuffare krav och lagstiftningar för att belysa att miljöfrågorna är viktiga och skriver bland annat att ”Ett exempel är byggkravsutredningen som vill begränsa kommunernas möjlighet att ställa tuffare krav än Boverkets vad det gäller energiförbrukning. Kommunerna kan inte påverka jättemycket själva” samt understryker det här med att idag är det fortfarande upp till kommunerna själva vilken form av miljöarbete de vill bedriva. Örkelljungas kommun väljer att kommentera att det är svårt att få genomslag i miljöfrågorna i små kommuner då mycket hänger på politikernas och tjänstemännens personliga intresse i frågan.

Fråga 10. Upplever ni att ni har ett gott samarbete med andra kommuner?

Figur 5.4 Figuren beskriver hur kommunerna upplever stödet från andra kommuner.

Det råder delade meningar om hur samarbetet går mellan kommunerna endast tre stycken av kommunerna är helt nöjda med samarbetet (se tabell 5.4). Två stycken av kommunerna är helt missnöjd och resterande är endast nöjda med samarbetet till en viss del.

Fråga 11. Har ert miljöarbete landat i några konkreta åtgärder?

Samtliga kommuner hävdar att deras arbete har resulterat i åtgärder men vilka de här åtgärderna är varierar stort.

Exempel på åtgärder:

- Förbättrad avfallssortering samt fastighetsnära källsortering
- Miljöutbildning till alla anställda
- Åtgärder för att spara energi
- Grön IT- policy
- Trepartslogistik för inköp
- Endast förnybar energi till uppvärmning av kommunens lokaler
- Undvika att bygga på jordbruksmark
- Byter ut fordon mot miljöfordon
- Utvecklade cykelvägar
- Fler skyddade havs och landområden
- Minskad användning av kemiska ämnen på kommunens egna marker

Flera av kommunerna kunde lätt ge flera exempel på hur deras miljöarbete hade landat i konkreta åtgärder. Tyvärr har två av kommunerna valt att bara svara ”ja, vårt arbete har landat i konkreta åtgärder” men valde att inte specificera vilka åtgärder de har vidtagit. Fyra av kommuner har idag lyckats med åtgärder som direkt kan kopplas till att förbättra den bebyggda miljön.

Fråga 12. Hur ofta rapporterar ni in till kommunfullmäktige om hur arbetet går?

Alla kommuner har som standard att rapportera om det huvudsakliga miljöarbetet en gång per år till kommunfullmäktige men man rapporterar även in till olika myndigheter flera gånger under årets gång i mer specifika ärenden och i liknade enkäter som den här. Höganäs kommun beskriver att de rapporterar in i olika sammanhang t.ex. svarar de på Boverkets enkät som fungerar som uppföljning av det nationella miljö kvalitetsmålet *god bebyggd miljö*. De inväntar även någon form av uppföljning av det nya åtgärdsprogrammet ”Skånska åtgärder”. Höganäs har även tagit emot bidrag från energieffektiviseringsstödet och rapporterar därför in till Energimyndigheten.

Fråga 13. Anser ni att rapporteringen om hur arbetet fortlöper sker effektivt?

6 av 8 kommuner anser att det sker på ett effektivt sätt. Ängelholms kommun anser att det brister pga. att det är svårt att få med alla i arbetet. Båstads kommun efterfrågar mer samordnade dokument då man i nuläget får rapportera in till flera olika myndigheter och organisationer bland annat till miljöaktuellt, boverket m.m. vid olika tillfällen under årets gång.

Sammanfattning

De kommuner som har hållit på med sitt arbete under flera år ser också mer positivt på sitt miljöarbete och har kunnat genomföra flera konkreta åtgärder. I de kommuner där arbetet ännu inte rikligt kommit igång med sitt arbete märks en mer negativ syn. De upplever att de inte får stöd från varken staten eller andra kommuner och hänvisar ofta till bristande resurser. Ett fåtal kommuner har lyckats landa i några konkreta åtgärder för att förbättra den bebyggda miljön.

6 Diskussion

Att Sverige inte lyckats bättre i sitt miljöarbete kan förklaras på en rad olika sätt. Dels kan det bero på att frågan inte fått ett tillräckligt genomslag eller att de lagar och förordningar som finns idag är för generella och svårtolkade. Det är upp till kommunerna att ta ner Sveriges gemensamma miljömål på lokal nivå och utifrån kommunernas egna förutsättningar gemensamt föra arbetet mot de gemensamma målen. Variationen mellan kommunernas framfart i miljöarbetet varierar stort. Somliga har tidigt infört styrdokument för att systematisera arbetet och har länge arbetat tydligt efter principen med miljöledningssystem och har därför hunnit utvärdera och uppdatera sitt arbete. Medan vissa kommuner precis har påbörjat sitt arbete och har ännu bara enats om en kortfattad miljöpolicy. Kommunerna beskriver själva en saknad av ekonomiska resurser vilket är en given del i att kunna bedriva ett effektivt miljöarbete och det krävs även utbildning och styrning från ledningen, i detta fall staten. Ett framgångskoncept är tydligt i de kommuner där lokala politiker, kommunfullmäktiga m.fl. är eniga om vilken typ och grad av miljöarbete som ska bedrivas och vem som bär huvudansvaret för detta och hur arbetet bör rapporteras.

Viktigast är att målen är realistiska, tidssatta, specifika och mätbara. Allt för generella mål går inte att uppmäta och går därför ej att uppnå. Ett gott exempel är då man utifrån miljöpolicy:n identifierar ett problem och sätter både kortsiktiga och långsiktiga mål för att lösa problemet och vem som bär ansvaret för att arbetet verkligen genomförs. Överlag är det ibland svårt att sätta konkreta åtgärder på ett generellt miljöproblem, det är därför svårt att fastställa vilka specifika miljömål som är kopplade till vår bebyggda miljö och eftersom det påverkar så många olika områden får man se till flera aspekter. Men några lämpliga grundkrav borde vara genomförbara i dagens läge. Så som att alla byggnader ska hålla en god inomhusmiljö där luftkvalitet ska vara god och radonhalten på en godkänd nivå.

Idag finns det redan flera lämpliga lösningar och en allmänkänslighet om hur man hushåller med energin så den utvecklingen borde gå stadigt framåt. Utvecklingen med förnybara energikällor är även den på frammarsch och bör användas i så stor utsträckning som möjligt. Ett rimligt krav vore därför att samtliga av kommunens egna lokaler bör använda sig av uteslutande förnybar energi samt anta alla de rimliga åtgärder man kan för att hålla sin energiförbrukning nere. Detta krav har några av kommunerna i undersökningen tagit in i sitt miljöprogram men långt ifrån alla, det här vore ett lämpligt grundkrav. En annan viktig del är att miljöarbetet regelbundet uppdateras och hålls aktuellt i det dagliga arbetet så väl som man ser på de långsiktiga lösningarna för kommunerna. Kommunerna bör kunna få in fler

och tydligare krav t.ex. i sin översiktsplan som är deras bästa verktyg för att styra över markanvändningen ute i kommunen. Mer samordnade åtgärder är något som efterfrågas och sakta men säkert börjar lagar och förordningar styras mot samma mål vilket gör det lättare och tydligare att avgöra vilka åtgärder som bör tillämpas. Dock borde både miljöbalken och PBL kunna bli tydligare, hårdare och framförallt mer samspelade i sin lagstiftning och i sina krav på just miljön. En sak är dock säker, man kan inte längre skylla på okunskap i miljöfrågan. Idag vet vi vilka konsekvenser våra handlingar utgör och vi bör därför kunna ändra på detta.

När man läser om kommunernas framgång ska man ha i åtanke att de i stora drag själva sätter sina mål och att sätta kortsiktiga mål som är lätta att uppnå kanske ger ett till synes bra resultat men kanske inte bidrar till den långsiktiga lokala utvecklingen i samhället. Nu såhär i efterhand kan man reflektera över att enkäten kunde ha skickats ut till en bredare målgrupp för att få ett säkrare resultat men kvalitén på svaren gav ändå en bra bild av läget. Själva valet att utforma en enkät kan också ifrågasättas då man i visst fall hade önskat mer utförliga svar. En intervju hade kunnat ge mer djupgående och riktade svar i vissa frågor.

7 Slutsatser

Vi har en lång väg kvar i att nå våra miljömål i Sverige och stramare åtgärder måste vidtas för att vi ska vända den negativa trenden. Miljöledningssystemen har utvecklats över en längre tid och är idag ett bra verktyg i att effektivisera kommunernas miljöarbete. Dock måste tydligare mål sättas för att uppnå resultat och höja den högsta lägsta nivån i kommunerna.

Kommunen som bör leda arbetet mot en *god bebyggd miljö* borde idag kunna införa åtgärder så att alla byggnader ligger på en godkänd radonhalt, har en god inomhusmiljö samt ett effektivt energisystem. Ett minimikrav måste vara att man inte på något sätt ska kunna skadas av de lokaler man dagligen vistas i. Kommunerna bör systematiskt styra planeringen av samhället och försöka tydligöra och rikta sina mål mer i bland annat sina översiktsplaner.

Största hindret i miljöarbete är en bristande ekonomi bland annat som en konsekvens av att investeringsprogrammen dragits tillbaka. Samt krävs tydligare specificerade lagar som ger mindre utrymme för egen tolkning. Medan möjligheterna ligger i ledningens engagemang och att vi har tillgång till medlen för att lyckas med att skapa en god bebyggd miljö för vår och framtida generationers skull.

8 Referenser

Artiklar/Intervjuer

Eliasson, K Lago, A Liden, L Engman. B & Lindholm, J (2013) Låt EU-medel gå till miljonprogrammet *Dagens Industri*
Publicerad 04-05-2013 sid.4 [2013-05-20]

Lélé, S, M (1991) Sustainable Development: A critical Review *World Development* vol.19 nr. 6 sid. 607-621

Giddings, B Hopwood B & O'Brien G (2002) Environment, economy and society: fitting them together into sustainable development *Sustainable Development* vol.10 sid. 187-196

Holm, J (2011) *Budgeten 2012, miljön offras* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://jensholm.se/2011/09/20/budgeten-2012-miljon-offras/> [2013-05-20]

Newman, A (2012) *Sustainable Freedom: Surging Opposition to Agenda 21*, "S [Elektronisk resurs] Tillgänglig på:
[http://www.thenewamerican.com/tech/environment/item/11999-sustainable-freedom-surging-opposition-to-agenda-21-%E2%80%9Csustainable-development%E2%80%9Dustainable Development](http://www.thenewamerican.com/tech/environment/item/11999-sustainable-freedom-surging-opposition-to-agenda-21-%E2%80%9Csustainable-development%E2%80%9Dustainable%20Development)" [2013-04-20]

Palm, V (2012) Plan- och bygglagen bör rivas upp *Svenska Dagbladet* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på :
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/plan-och-bygglagen-bor-rivas-upp_7175847.svd [2013-05-01]

Skår, N (2010) Är barn hot mot miljön? *Svenskt näringsliv* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på:
http://www.svensknaringsliv.se/multimedia/archive/00022/Milj_fara_-_r_barn__22591a.pdf [2013-04-20]

Strömgren, S (2012) Vad händer med Agenda 21? *Sveriges Radio* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på:
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=109&artikel=5069975>
[2013-05-01]

Rapporter

Blom, Bokliden, K (2012) *Lokala miljömål och nationellt stöd: resultat av SKL:s enkät och djupintervjuer 2011 och 2012*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting

Gustafsson (f.d. Emilsson), S & Hjelm, O (2011). *Strategiskt och verkningsfullt? Ledningsverktygs bidrag till kommuners hållbarhetsarbete*. Linköping: Linköping University Electronic Press

Emilsson, S (2005). *Local authorities' approaches to standardised environmental management systems*. Diss. (sammanfattning) Linköping : Linköpings universitet

Klepke, B (2005). *Miljöledning i praktiken*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting

Miljömålen på ny grund: Naturvårdsverkets utökade årliga redovisning av miljökvalitetsmålen 2011 (2011). Stockholm: Naturvårdsverket

Sverige år 2021: vägen till ett hållbart samhälle. (1998). Stockholm: Naturvårdsverket

Naturvårdsverket 2 *Effekter av investeringsprogrammen LIP och Klimp redovisning till regeringen april 2010*. (2010). Stockholm april

Nerkegård, L (2013) *Riktlinjer och instruktioner för miljömålsmedel 2013* Stockholm: Naturvårdsverket

Plan- och bygglagen i praktiken 2011: spaningar visar på utmaningar och möjligheter. 1. uppl. (2012). Karlskrona: Boverket

Persson. T (2009). *Uppföljning av Skånes miljöhandlingsprogram Kommunernas åtgärder inom klimat- och energiområdet* Skåne: Länsstyrelsen

Internet

Miljöaktuellt (2013) *Landstingsgranskning* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.landstingsranking.se/Survey/UnitAnswer/1> [2013-03-08]

Miljömål 1(2013) *Hushållsavfall* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=40&pl=1> [2013-04-20] Naturvårdsverket

Miljömål 2 (2013) *Planera energi*[Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=107&pl=1> [2013-05-20] Naturvårdsverket

Miljömål 3(2013) *Antikvarisk kompetens* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=249&pl=1> [2013-05-20] Naturvårdsverket

Miljömål 4(2013) *Byggnadsminnen* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=37&pl=1> [2013-05-20] Naturvårdsverket

Miljömål 5 (2013) *Planering grönstruktur och vattenområden* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=85&pl=1> [2013-04-12] Naturvårdsverket

Miljömål 6 (2013) *Planering kulturmiljö* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=84&pl=1> [2013-04-12] Naturvårdsverket

Miljömål 7 (2013) *Planering transporter*[Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=83&pl=1> [2013-04-12] Naturvårdsverket

Miljömål 8 (2013) *q-märkt* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=246&pl=1> [2013-04-12] Naturvårdsverket

Miljömål 9 (2013) *Vindkraftsel*[Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=141&pl=1> [2013-04-12] Naturvårdsverket

Miljömål 10 (2011) *Rivningsförbud* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på:
<http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=112&pl=1> [2013-04-12] Naturvårdsverket

Miljömål 1 (2012) *När vi Skåne läns miljömål?* [Elektronisk resurs]
Tillgänglig på:
<http://www.miljomal.se/Miljomalen/Regionala/Regionalt/?eqo=15&t=Lan&l=12> [2013-04-12] Naturvårdsverket

Miljömål.2(2012) *Regionala miljömål* [Elektronisk resurs]
Tillgänglig på:
<http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/Regionala/?l=12&t=Lan> [2013-03-08]
Naturvårdsverket

Miljömål 3 (2012) *God bebyggd miljö* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på:
<http://www.miljomal.nu/sv/Miljomalen/15-God-bebyggd-miljo/Nar-vi-miljokvalitetsmalet/> [2013-04-20] Naturvårdsverket

Miljömål 4 (2012) *Indikatorer* [Elektronisk resurs]
Tillgängligt på: <http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/Allaindikatorer/?mkmId=15> [2013-04-24] Naturvårdsverket

Miljömål 1 (2011) *Radon i flerbostadshus* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på:
<http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=108&pl=1> [2013-04-20] Naturvårdsverket

Miljömål 2 (2011) *Radon i flerbostadshus - Skåne län* [Elektronisk resurs]
Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=108&pl=2&t=Lan&l=12> [2013-04-20]
Naturvårdsverket

Miljömål 4 (2011) *Besvär av Inomhusmiljö* [Elektronisk resurs]
Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=221&pl=1> [2013-04-20] Naturvårdsverket

Miljömål 5 (2001) *Besvär av Inomhusmiljö- Skåne län* [Elektronisk resurs]
Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=221&pl=2&t=Lan&l=12> [2013-04-20]
Naturvårdsverket

Miljömål 6 (2011) *Bostäder med fukt och mögel* [Elektronisk resurs]
Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Allaindikatorer/Indikatorsida/?iid=34&pl=1> [2013-05-20] Naturvårdsverket

Miljömål 7 (2011) *Sömnstörda av trafikbuller* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Alla-indikatorer/Indikatorsida/?iid=121&pl=1> [2013-05-20] Naturvårdsverket

Miljömål 8 (2011) *Besvär av trafikbuller* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Alla-indikatorer/Indikatorsida/?iid=26&pl=1> [2013-05-20] Naturvårdsverket

Miljömål 9 (2011) *Exponering för miljötabaksrök* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Alla-indikatorer/Indikatorsida/?iid=51&pl=1> [2013-05-20] Naturvårdsverket

Söderåsens miljöförbund (2013) *inomhusmiljö* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.soderasensmiljoforbund.se/inomhusmiljo.html> [2013-05-20]

Offerman, C (2006) *Din guide till ISO 14000-serien Miljö och utveckling* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://miljo-utveckling.se/din-guide-till-iso-14000-serien/> [2013-05-01]

Persson, T (2012) *Skånska åtgärder för miljömålen: regionalt åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen 2012-2016*. 1. uppl. Malmö: Länsstyrelsen i Skåne län, Miljöavdelningen

Strålskyddsmyndigheten (2012) *Rikt- och gränsvärden för radon* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/start/radon/rikt--och-gransvarden-for-radon/> [2013-04-08]

Ulvskog, M (2003) *Regeringens skrivelse 2002/03:129* [Elektronisk resurs] Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/26/21/3c4be2b6.pdf> [2013-04-08]

Tryckt litteratur

Berg, G (red.) (1997). *Miljöledningsguiden: steg för steg mot ISO 14000 och EMAS : [faktabok]*. Stockholm: SIS Miljöforum

Lindegren, D (2004). *Vägledning för Skånes kommuner i arbetet med de skånska och nationella miljömålen - huvudbok: att utforma ett styrdokument med mål och åtgärder, att bygga upp planerings- och kunskapsunderlag, att följa upp lokala mål och ställningstaganden*. 1. uppl. Malmö: Länsstyrelsen i Skåne län, Miljöenheten

Miljöledningssystem krav och vägledning (ISO 14001:2004) Environmental management systems : requirements with guidance for use (ISO 14001:2004). 2. utg. (2008). Stockholm: SIS

United Nations Conference on Environment and Development (1993) *UNCED-biblioteket. Vol. 3, Agenda 21 : en sammanfattning*. Stockholm: Miljö- och naturresursdep.

World Commission on Environment and Development (1988). *Vår gemensamma framtid: [rapport från] Världskommissionen för miljö och utveckling under ordförandeskap av Gro Harlem Brundtland*. Stockholm: Prisma

Miljöprogram

Miljömålsprogram Bjuvs kommun 2011-2014 (2011)

[Elektronisk resurs] Bjuv Tillgänglig på:

<http://www2.bjuv.se/upload/Miljö,%20hälsa%20och%20natur/Miljömål/Förslag%20till%20Miljömålsprogram%20Bjuv%202011-2014.pdf>

[2013-04-08]

Miljöprogram 2012 – 2020 Vi vill bygga ett samhälle är hänsyn tas till ekonomisk, ekologisk och

social hållbarhet och med individen i centrum (2012) Båstad

[Elektronisk resurs] Tillgänglig på:

[http://www.bastad.se/Documents/Kommun%20och%20samh%C3%A4lle/Om%20kommunen/Kommunfakta/F%C3%B6rfattningssamling/Policy,%20plane r%20och%20program/Milj%C3%B6program%20f%C3%B6r%20B%C3%A5stads%20kommun%202012-2020.pdf](http://www.bastad.se/Documents/Kommun%20och%20samh%C3%A4lle/Om%20kommunen/Kommunfakta/F%C3%B6rfattningssamling/Policy,%20planer%20och%20program/Milj%C3%B6program%20f%C3%B6r%20B%C3%A5stads%20kommun%202012-2020.pdf)

[2013-04-08]

Miljöprogram för Helsingborgsstad 2001-2015(2010) [Elektronisk resurs]

Helsingborg Tillgänglig på:

http://www.helsingborg.se/ImageVaultFiles/id_3688/cf_2/MILJOPROGR_omsl_inlaga_forweb_sida_liten.PDF[2013-04-18]

Höganäs mot ett hållbart samhälle, Miljöpolicy och miljöprogram för Höganäs kommun (2005) [Elektronisk resurs] Höganäs Tillgänglig på:

<http://www.hoganas.se/Documents/Inv%C3%A5nare/Omsorg%20och%20h%C3%A4lp/Hj%C3%A4lp%20i%20hemmet/miljopolicy.pdf>

[2013-04-14]

Klippans kommun Samrådsförslag September 2012 (2012) [Elektronisk resurs] Klippan Tillgänglig på:

<http://www.klippan.se/download/18.60d98d9413a88797c088000851/1351604003536/MP+Klippan+2012-10-30.pdf> [2013-04-08]

Landskrona stads miljöpolicy med lokala miljömål 2012-2020 (2012)

[Elektronisk resurs] Landskrona Tillgänglig på:

<http://www.landskrona.se/Invanare/Miljoe--haelsa/Miljoe/Kommunens-miljoearbete/Miljoepolicy-.aspx> [2013-04-08]

Miljöpolicy för de kommunala förvaltningarna Örkelljungas kommun (2004)

[Elektronisk resurs] Örkelljunga Tillgänglig på:

<http://www.orkelljunga.se/upload/100/dokument/miljopolicy.pdf>[2013-04-08]

Svalövs miljömål 2009-2015(2009) [Elektronisk resurs] Svalöv Tillgänglig på: <http://www.svalov.se/bo-bygg--miljo/natur-och-miljo/miljomal.html> [2013-05-08]

Ängelholms miljöplan 2014 – 2021 (2013) [Elektronisk resurs] Ängelholm Tillgänglig på: <http://www.angelholm.se/Bygga-bo-miljo/Miljoskydd/Angelholms-miljoprogram/>[2013-03-20]

Bilaga 1

Miljöarbetet i Kommunerna

Här nedan följer ett antal frågor om miljöarbetet i er kommun. Fyll gärna i egen text där detta anges.

I nuläget hur många kommunanställda arbetar med någon form av konkret miljöarbete?

- Ingen i nuläget
- 1-2st
- 3-5st
- Fler än 5st

Har kommunen antagit styrdokument för miljöarbetet?

- Ja
- Arbetar i nuläget med att ta fram styrdokument
- Finns i nuläget inget beslut om att ta fram styrdokument

På vilket system grundar sig er kommuns miljöledningssystem?

- ISO
- EMAS
- Övrigt: _____

Vilket år upprättades första versionen?

När uppdaterades det senast?

Är miljöledningssystemet certifierat?

- Ja
- Nej
- Inte ännu men vi strävar efter detta

Vem ansvarar för att dokumentet hålls uppdaterat?

Vilka resurser anser ni att ni har god tillgång till i ert miljöarbete? (välj gärna flera alternativ)

- Ekonomiska resurser
- Välutbildad personal
- Bra styrmedel
- Goda tekniska lösningar på problem
- Övrigt: _____

Upplever ni att staten stödjer er tillräckligt i miljöarbetet?

- Ja
- Nej
- Till viss del

Om inte, vilken form av stöd skulle ni behöva? (väl gärna flera alternativ)

- Ekonomiskt stöd
- Utbildning
- Mer samordnade åtgärdsplaner
- Övrigt : _____

Upplever ni att ni har ett gott samarbete i miljöfrågor med andra kommuner?

- Ja
- Nej
- Till viss del

Har ert miljöarbete lett till några konkreta åtgärder? Om ja, vilka?

- Ja
- Nej

Exempel på åtgärder:

Till vem/vad rapporterar ni in statusen för hur det går i miljöarbetet?

Hur ofta rapporterar ni om hur miljöarbetet fortgår?

- Mer än 4 gånger per år
- 2-3 gånger per år
- 1 gång per år
- Mer sällan än en gång per år

Anser ni att denna rapportering sker effektivt?

Ja

Nej

Om inte var brister det?

Övriga upplysningar synpunkter:

Tack för er medverkan!

Bilaga 2

Sveriges 16 miljö kvalitetsmål och dess ansvariga myndighet.

1. *Begränsad klimatpåverkan*; Halterna av växthusgaser i atmosfären ska enligt FN:s ramkonvention för klimatpåverkan stabiliseras till en sådan nivå att människans påverkan inte blir riskabel. År 2020 bör Sveriges utsläpp vara 40 % lägre än 1990 års utsläpp. Målet gäller inte för verksamheter som ingår i systemet för handel med utsläppsrätter. Det här är det miljömål som sträcker sig längst in i framtiden, visionen är enligt Sveriges riksdag att Sverige år 2050 inte har några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären.
Ansvarig myndighet är Naturvårdsverket.
2. *Frisk luft*; luften i Sverige ska vara så pass ren att människors hälsa, djur, växter och kulturvärden inte skadas. Målet är att det här ska ske under en generation.
Ansvarig myndighet är Naturvårdsverket.
3. *Bara naturlig försurning*; försurande effekter av markanvändning och nedfall ska ej överträda gränsen för vad mark och vatten klarar av. Korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar ska inte öka på grund av nedfall av försurande ämnen.
Ansvarig myndighet är Naturvårdsverket.
4. *Giftfri miljö*; människans hälsa eller den biologiska mångfalden ska inte hotas av ämnen som finns i miljön och som har skapats i eller utvunnits av samhället. Halterna av naturfrämmande ämnen ska vara nära noll och dess påverkan på människors hälsa och ekosystemen är minimala. Samt bara naturligt förekommande ämnens halter är nära bakgrundsnivåerna. Ansvarig myndighet är kemikalieinspektionen.
5. *Skyddande ozonskikt*; utvecklingen hos ozonskiktet ska ske så att det ger ett långsiktigt skydd mot skadlig UV-strålning.
Ansvarig myndighet är Naturvårdsverket.
6. *Säker strålmiljö*; människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga strålningseffekter.
Ansvarig myndighet är Strålskyddsmyndigheten.
7. *Ingen övergödning*; ingen negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller användning av mark och

vatten ska kunna spåras till halterna av gödande ämnen i mark och vatten.

Ansvarig myndighet är Havs- och vattenmyndigheten.

8. *Levande sjöar och vattendrag*; sjöar och vattendrag ska vara hållbara ur ett ekologiskt perspektiv och deras livsmiljöer ska bevaras liksom den naturliga produktionsförmågan och den biologiska mångfalden . Förutsättningarna för friluftsliv ska värnas liksom 35 kulturmiljövärden och landskapets ekologiska och vattenhushållande funktioner.

Ansvarig myndighet är Havs- och vattenmyndigheten.

9. *Grundvatten av god kvalitet*; en säker och hållbar försörjning av dricksvatten ska försäkras, liksom en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Ansvarig myndighet är Sveriges geologiska undersökning.

10. *Hav i balans samt levande kust och skärgård*; Den biologiska mångfalden ska bevaras i Västerhavet och Östersjön, liksom den långsiktigt hållbara produktionsförmågan i dessa hav. Sveriges kust och skärgård ska ha höga värden gällande natur, kultur och upplevelser och den biologiska mångfalden värnas. Nyttjandet av hav, kust och skärgårdarna ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas och områden av särskilt värde ska skyddas mot ingrepp och störningar.

Ansvarig myndighet är Havs- och vattenmyndigheten.

11. *Myllrande våtmarker*; värdefulla våtmarker ska bevaras för framtiden och den ekologiska och vattenhushållandeuppgift som våtmarker har i landskapet ska upprätthållas.

Ansvarig myndighet är Naturvårdsverket.

12. *Levande skogar*; den biologiska produktionen och mångfalden i skog och skogsmark ska bevaras samtidigt som kulturmiljövärden och sociala värden ska skyddas.

Ansvarig myndighet är Skogsstyrelsen.

13. *Ett rikt odlingslandskap*; Odlingslandskapets och jordbruksmarkens betydelse för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska värnas. Kulturmiljövärden och biologisk mångfald ska bevaras och skyddas.

Ansvarig myndighet är Jordbruksverket.

14. *Storlagen fjällmiljö*; en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald ska prägla fjällmiljön, detsamma gäller dess värden

för upplevelser, natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska utövas med aktning för dessa värden och på ett sådant sätt att en hållbar utveckling möjliggörs. Områden med speciella värden ska skyddas mot ingrepp och störningar.

Ansvarig myndighet är Naturvårdsverket.

15. *God bebyggd miljö*; Bebyggd miljö, såsom städer, tätorter och liknande ska fungera som en god och hälsosam livsmiljö samt bidra till en bra regional och global miljö. Byggnader och anläggningar ska placeras och gestaltas på ett för miljön välanpassat sätt så att man har en långsiktigt god hushållning med resurser som till exempel mark och vatten.

Ansvarig myndighet är Boverket.

16. *Ett rikt växt- och djurliv*; Målet är att bevara den biologiska mångfalden och värna om deras livsmiljöer för en säkrad långsiktig framtid. Ansvarig myndighet Naturvårdsverket (Naturvårdsverket, 2004).